

LIBERTATEA UMANĂ ȘI DREPTURILE OMULUI ÎNTRE RAȚIUNE ȘI REVELAȚIE

Conf. univ. dr. Mihai HANDARIC

Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Universitatea „Aurel Vlaicu”

Arad, mihaihandaric@yahoo.com

ABSTRACT: Human Freedom and Human Rights between Reason and Revelation.

In this article we will discuss the biblical perspective on the relationship between human freedom and human rights. To properly understand his rights, man must consider the limits of freedom. Ignoring the limits of freedom can lead to the infringement of the rights of an individual or a community. Reason is the mechanism that helps us evaluate human freedom and human rights. But reason also has its limits, which if we ignore, we will draw wrong conclusions. From a biblical perspective, human reasoning must take into account the transcendental dimension of human existence: revelation. We argued that reason and revelation are complementary domains of human existence. The knowledge resulting from rational reflection based on the five senses, have to be supplemented with revelation. The first theologian to use logical reasoning in proving the existence of God was Anselm of Canterbury. In this article, we turn to two researchers Baruch Spinoza and Blaise Pascal to understand the possibilities, but also the limits of human reason when interpreting the biblical text. Sometimes human reason does not have the necessary data. That is why Pascal uses two examples from science to try to prove the reality of the Christian religion: prediction in Physics and different orders in Mathematics. Kurt Godel uses Anselm's reasoning in formulating the Incompleteness Theorem. "In a given system, syntactically correct sentences can be formulated that cannot be verified in that system." It means that we have to invent a new system to prove certain propositions. Pascal makes us aware that feelings must also be taken into account when we reason. The fear of death forces us to believe either there is or there is no God. Prayer is considered as a system of thinking of the heart. Prayer raises me to another order of existence.

Keywords: *Human rationality, biblical hermeneutics, logic of emotions, facts, orders of existence.*

Introducere

În acest articol vom lua în considerare perspectiva biblică referitoare la relația dintre libertatea umană și drepturile omului. Vom observa că pentru a-și înțelege corect drepturile, omul trebuie să țină cont de limitele libertății sale. Necunoașterea limitelor libertății poate duce la violarea drepturilor personale sau ale drepturilor unei comunități. Libertatea individului trebuie să nu afecteze libertatea semenilor.

Vom arăta că rațiunea este mecanismul care ne ajută să evaluăm atât libertatea umană și drepturile omului. Însă rațiunea are și ea limitele ei, pe care avem responsabilitatea să le cunoaștem, pentru a nu trage concluzii greșite.

În lucrarea noastră vorbim despre relația dintre libertatea umană și drepturile omului din perspectivă biblică. Vom arăta că raționamentul uman trebuie să țină cont de dimensiunea transcendentală a existenței umane. Este vorba despre lumea spirituală nevăzută, despre care Biblia afirmă că a comunicat și comunică cu omul. Mesajul comunicat de lumea spirituală este numit de Scriptură: *Revelație*. Vom arăta că atunci când rațiunea umană ignoră mesajul revelat, va trage concluzii greșite în legătură cu drepturile omului și libertatea umană.

Vom vorbi despre libertatea umană și limitele ei, despre relația dintre rațiune și revelație, ca domenii complementare ale existenței umane, despre cum privim Scriptura: ca revelație sau ca religie. Vom evalua cele două perspective.

În continuare vom spune câteva lucruri despre originile raționamentului logic în Occident, despre Interpretarea Scripturii și hermeneutica specială, despre școli de interpretare în Scolasticism și despre filosofia modernă și începuturile interpretării liberale. Îl vom menționa pe Baruch Spinoza în relație cu interpretarea raționalistă, despre imaginea lui Dumnezeu în concepția lui Spinoza, despre critici la adresa filosofiei lui Spinoza. Apoi vom discuta despre Blaise Pascal și Biblia ca revelație, despre Pascal și apoloogia creștinismului *Pensees*, soluțiile propuse de Pascal pentru compensarea limitelor rațiunii, despre metoda predicției folosită în Fizică și metoda ordinelor folosită în Matematică. Vom observa că Pascal vorbește și despre rațiunea afectivă.

Un rol important pentru deblocarea limitelor rațiunii l-a avut Kurt Godel prin teoremele incompletitudinii, apoi Platon cu modelul celei de-a

doua navigări și revelația. Sunt prezentate argumente, constantele universului care indică spre un Creator.

Vom spune că afirmațiile Scripturii pot fi testate, că există dovezi istorice. În acest sens vom face referire la contradicțiile specifice naturii umane și explicațiile Scripturii, la păcat ca și cauză fundamentală a derapajelor minții. Vom vedea că Biblia pretinde a fi Cuvântul revelat al lui Dumnezeu. Dar vom prezenta și factori care afectează înțelegerea Scripturii ca revelație, printre care: ignorarea sensului textului biblic în hermeneutica deconstructivistă – Jacques Derrida, care duce la răsturnarea valorilor. Vom menționa ca factor scepticismul cercetătorilor vis-a-vis de pretenția Scripuii la autoritate.

Un alt factor care afectează interpretarea Scripturii este încercarea de reinterpretarea textului sacru, menționând exemplul lui Richard Elliot și N.T. Wright. De asemenea, interpretarea liberală ignoră moralitatea impusă de text – ceea ce constituie un motiv fundamental în contestarea istoricității afirmațiilor textului sacru.

Libertatea umană și limitele ei

Deși libertatea este una din cele mai importate valori ale ființei umane, ea este greșit înțeleasă de multe ori! Din acest motiv oamenii ajung în impas! Unii consideră că a fi liber înseamnă a nu avea limite! Acest lucru se dovedește a fi fals, deoarece ignorarea limitor libertății crează disfuncțiuni. Libertatea presupune să îi cunoști limitele, pentru a putea să te bucuri din plin de ea!

O altă cauză care complică înțelegerea libertății umane este ignorarea limitelor rațiunii umane! Pe de o parte, omul ca ființă inteligentă se folosește de rațiune pentru a se bucura de libertate! Însă și rațiunea ca instrument de cunoaștere ce ne ajută să conștientizăm libertatea, are la rândul ei limite.

Omul este provocat să reflecteze la libertatea lui ținând cont că în anumite situații el poate deveni robul unor practici aparent nevinovate care ajung să pună stăpânire pe el. Astfel că ajunge să fie incapabil de a le depăși, chiar dacă rațional este conștient de acele robii (pornografia, alcoolul, fumatul, drogurile, etc.).

În articolul de față vom încerca să evidențiem limitele rațiunii care stau în calea înțelegerii vieții și a libertății. Din perspectivă creștină, existența omului se desfășoară pe două planuri: planul orizontal – cu semenii și lumea fizică, și planul vertical – cu Divinitatea.

Vom arăta că din perspectivă creștină, libertatea umană presupune și o dimensiune transcendentă a existenței! Este vorba despre dimensiunea spirituală, care în teologie se numește „revelație.” Vom arăta că revelația presupune comunicarea omului cu Divinitatea.

Regele Solomon, vorbește în cartea Ecclesiastul despre semnificația omului în lume. Inițial vorbește despre existența umană pe orizontală - „sub soare,” care din punctul lui de vedere este „deșertăciune și goană după vânt” (Ecclesiastul 1:1-11).

În ultimul capitol, autorul formulează concluzia cărții în cuvintele: „Adu-ți aminte de Făcătorul tău în zilele tinereții tale, pînă nu vin zilele cele rele și pînă nu se apropie anii, cînd vei zice: „Nu găsesc nici o plăcere în ei”... Să ascultăm dar încheierea tuturor învățăturilor: Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui. Aceasta este datoria oricărui om. Căci Dumnezeu va aduce orice faptă la judecată, și judecata aceasta se va face cu privire la tot ce este ascuns, fie bine, fie rău” (Ecclesiastul 12:1,13-14).

Autorul spune că omul are responsabilitatea de a conștientiza existența Creatorului și că el va da socoteală Făcătorului de viața lui.

Rațiunea și Revelația ca domenii complementare ale existenței umane

Am afirmat că pentru a înțelege corespunzător libertatea umană, este nevoie să luăm în considerare cunoașterea rezultată în urma reflecției raționale bazată de cele cinci simțuri, pe care trebuie să o completăm cu informația oferită de revelație.

Vom explica mai în detaliu limitele rațiunii în înțelegerea vieții, ca mai apoi să arătăm modul în care revelația completează cunoașterea în vederea înțelegerii corespunzătoare a libertății umane. Este vorba despre domeniile în care rațiunea nu are acces, fiind limitată de cele cinci simțuri.

Creștinii susțin că Biblia conține Cuvântul lui Dumnezeu revelat oamenilor. Însă pentru înțelegerea corectă a mesajului Scripturii este nevoie să folosim o metodă corespunzătoare de interpretare a Bibliei.

Scriptura: revelație sau religie

Teologii se împart în două când se referă la conținutul Bibliei. Unii o consideră ca „revelație,” în timp ce alții consideră conținutul Bibliei ca fiind religie, adică înregistrarea experienței omului cu divinitatea.¹ Deși există o

1 Sailhamer, John, *Introduction to Old Testament Theology: A canonical Approach*, Grand

relație apropiată între cele două concepte, din perspectiva creștinismului, acestea nu se confundă. Însă înțelegerea corespunzătoare a fiecărui concept contribuie la înțelegerea naturii teologiei, ca știință a cunoașterii lui Dumnezeu. Termenul „revelație” descrie acțiunile lui Dumnezeu. Din această perspectivă se afirmă că Dumnezeu S-a descoperit pe Sine în Scriptura iudeo-creștină.

Pe de altă parte termenul „religie” este folosit în teologia tradițională ca referindu-se la răspunsul ființei umane la revelația divină – la descoperirea lui Dumnezeu. Primul teolog care a susținut că informațiile conținute în textul biblic au de a face cu domeniul religiei nu al revelației, și care a afectat înțelegerea conceptului de „revelație” a fost Sigmund Jacob Baugarten. Din punctul lui de vedere autorii Scripturii au înregistrat manifestarea umană la revelația divine (*religio*), susținând că revelația divină este actul care se petrece independent de Biblie.²

Redefinirea conținutului Scripturii, prin înlocuirea termenului *revelație* cu termenul *religie*, a avut efecte dramatice asupra înțelegerii mesajului biblic. Deoarece teologii liberali au preluat perspectiva lui Baumgarten, diminuând autoritatea Bibliei. Din punctul lor de vedere, textul nu înregistrează vorbirea directă a lui Dumnezeu ci experiența revelației percepută și apoi comunicată de autorii biblici.

Astfel că în perioada Iluministă, asistăm la această schimbare subtilă, care a dus la înlocuirea obiectului credinței creștine. Dacă în teologia tradițională credința se baza pe Scriptură, care era considerată revelație – descoperirea de Sine a lui Dumnezeu, în teologia protestantă occidentală credința credinciosului se baza pe revelația care din punctul lor de vedere este independentă de textul biblic. În perioada modernă, teologia liberală a ajuns să afirme că Biblia este un produs al experienței umane referitoare la revelația divină și nu o sursă revelării de Sine a lui Dumnezeu.³

S-au conturat două căi de interpretare a Scripturii, funcție de cele două sisteme teologice: teologia tradițională și teologia liberală, care vor dicta obiectivul și natura teologiei. Interpreții vor opta pentru una din cele două perspective susținute de cele două sisteme teologice. Teologia tradiți-

Rapids: Zondervan, 1995, pp. 11-12.

2 Emanuel Hirsch, *Geschichte der neuern evangelischen Theologie* (Gutersloh: C. Bertelsmann, 1951), vol. 2, pp. 377-378.

3 Sailhamer, John, *Introduction to Old Testament Theology: A canonical Approach*, Grand Rapids: Zondervan, 1995, p. 15.

onală conservatoare considera Biblia ca înregistrare a revelației, în timp ce teologia liberală occidentală considera Biblia ca înregistrare a religiei – a experienței religioase.⁴

Evaluarea celor două perspective

Vom specifica faptul că cele două sisteme de abordare a Scripturii se bazează pe presupoziii. De aceea interpretul biblic trebuie să se asigure că poziția pentru care optează este justificată. Însă acesta nu este subiectul lucrării noastre. Opțiunea pentru una din presupoziiile de mai sus va avea efecte serioase asupra modului de înțelegere a autorității Bibliei.

Dacă privim Scriptura ca o înregistrare a experienței religioase, atunci se pune sub semnul întrebării dacă afirmațiile ei le putem considera ca normative pentru cititor. Vorbind despre cele două variante, John Sailhamer observa că teologul va avea o atitudine total diferită în funcție de presupoziiile pentru care optează. Va considera informațiile din Scriptură ca fiind la capătul unui proces care a fost inițiat de Dumnezeu – *revelație*, sau va considera textul ca o preocupare pur umană, ce comunică informații religioase. În cel de-al doilea caz, se pune sub semnul întrebării dacă teologul poate spune comunității de credință: „Așa vorbește Domnul” (Sailhamer; 1995, p. 15).

Teologii conservatori tradiționali consideră că textul Bibliei este revelația divină. Acest lucru este sesizat de Smart, care spunea că “*revelation was interpreted as the supernatural intervention of God in the history of mankind*” (Smart; 1979, p. 53).

Nu trebuie ignorat faptul că revelația divină are pe lângă textul biblic ca loc de exprimare, și istoria din spatele textului ca bază istorică a credinței biblice. Dar Biblia susține că informațiile pe care le înregistrează textul sunt corecte din punct de vedere istoric. Textul sacru reprezintă însă locul revelației speciale a lui Dumnezeu (2 Timotei 3:16 2 Petru 1:20,21) (Sailhamer; 1995, p. 42)."

4 Pannenberg pledează pentru o interpretare a Scripturii ca revelație, încercând să explice nevoia de a înțelege limbajul uman ca fiind deschis către transcendent. Vezi Jacquie Stewart, "Does Pannenberg's View of Culture and Social Theory Have Ethical Implications?," din *Studies in Christian Ethics: Articles and Book Reviews*, vol. 13, 2 Edinburgh: T & T Clark, 2000, p. 39.

Originile raționamentului logic

În continuare vom oferi câteva informații referitoare la originea raționamentului logic în teologia creștină. Interpretarea textului biblic presupune folosirea unei metode corespunzătoare de interpretare (hermeneutică). De-a lungul istoriei Creștinismului putem vorbi despre două mari metode de cunoaștere a lumii spirituale: *metoda apofatică* – folosită în Răsărit și *metoda catafatică* întâlnită în Occident.

Abordarea – *apofatică* presupune cunoașterea lui Dumnezeu prin intermediul energiilor Sale. Este o cunoaștere prin experiență. Mai este cunoscută ca *metoda negativă* de cunoaștere a lui Dumnezeu. Termenul *apofatic* de origine greacă, se referă la cunoașterea a ceea ce nu poate fi cunoscut – a ceva ce este ascuns minții umane.

Metoda catafatică presupune cunoașterea lui Dumnezeu prin comparație cu creația. Termenul „catafatic” este de origine grecească și se traduce literar prin „punere în contrast cu ceea ce se vede...” Mai este cunoscută ca *metoda pozitivă* de cunoaștere. Ea pune accentul pe rațiune ca instrument de cunoaștere a divinității.

Creștinismul din Europa Occidentală a dezvoltat o teologie centrată pe rațiune. Celelalte civilizații nu fost preocupate să demonstreze existența zeilor, deși unii au acceptat existența lor, iar alții nu.

Primul teolog care a folosit raționamentul logic în a demonstra existența lui Dumnezeu a fost Anselm de Canterbury în secolul al XI-lea. El a folosit ceea ce noi cunoaștem sub numele de *argumentul ontologic*. În perioada Scolastică - au urmat mulți alții teologi: Thoma d'Aquino, Peter Lombard, Petre Abelard, etc.⁵

Aceștia au fost influențați de filosofia lui Aristotel, introducând si-logismul în teologie. În felul acesta rațiunea este folosită ca instrument de descoperire a adevărului în teologie. Deși folosirea rațiunii a avut avantaje deosebite în interpretarea biblică, trebuie să recunoaștem că rațiunea are anumite limite în procesul cunoașterii. *Dacă vrem să rămânem raționali până la capăt trebuie să recunoaștem limitele rațiunii.*

În articolul de față, bazându-ne pe doi cercetători din secolul al XVII-lea, Baruch Spinoza și Blaise Pascal vom scoate în evidență aspecte

5 Thomas M. Osborne Jr, *Human Action* în Thomas Aquinas, John Duns Scotus, and William of Ockham, Washington: Catholic University of America Press, 2014, pp. XIII, 1, 22-32, 85, 109, 221.

importante pe care trebuie să le luăm în considerare pentru a înțelege posibilitățile, dar și limitele rațiunii umane atunci când interpretăm textul biblic. Pe de o parte Spinoza dezvoltă raționamentul logic bazat pe cele cinci simțuri, dar care trece cu vederea aspecte importante ale existenței umane. Ignorarea acelor limite va conduce la concluzii greșite în interpretare. Pe de altă parte, ne vom referi la Blaise Pascal, un cercetător în diferite domenii ale științei dar și în religie. El a conștientizat comunitatea interpretativă în legătură cu necesitatea luării în considerare domeniilor ale existenței umane, ignorate de metoda raționalistă bazată strict pe simțuri – după propunerea lui Spinoza.

Interpretarea Scripturii - Hermeneutica specială

Trecând în revistă istoria interpretării Bibliei putem face o clasificare generală interpreților. Este vorba despre clasa teologilor conservatori – tradiționali. Ei au activat în cea mai mare parte a istoriei interpretării textului biblic. Este vorba despre o perioadă de mai bine de 3500 de ani de la primele scrieri ale Vechiului Testament, începând din aproximativ 1500 de ani î.Hr., și 1500 de ani d.Hr., până la începutul perioadei Iluministe (secolul XVII).

A doua clasă de interpreți a apărut după perioada Iluministă. Sunt cunoscuți ca teologi liberali. Noua clasă de teologi au început să pună sub semnul întrebării autenticitatea și istoricitatea Scripturii. Teologii liberali au apărut în rândul creștinismului protestant care au activat în principal în Europa Occidentală.

Revenind la interpretarea Scripturii din prima perioadă, ea mai este cunoscută ca *Perioada precritică*. Termenul a fost dat Hans Frei, profesorul de la Universitatea din Yale, SUA, odată cu publicarea cărții sale faimoase: „*The Eclipse of Biblical Narrative*,” în anul 1974. Printre teologii din perioada modernă care au susținut istoricitatea și autenticitatea informațiilor textului biblic îi putem menționa pe Gianbattista Vico și Haman.⁶

6 Hans W. Frei, *The Eclipse of Biblical Narrative: A Study in Eighteenth and Nineteenth Century Hermeneutics*, Yale University Press, 1974. “Lecture 10: The Vision of Human Progress: Vico, Gibbon and ...” in www.historyguide.org › intellect. Accessed 27 August 2022. Vezi și Johann Georg Hamann, *Hamann: Writings on Philosophy and Language*, Cambridge University Press, 2007. “Johann Georg Hamann - German philosopher,” in *By The Editors of Encyclopaedia Britannica* - Last Updated: Edit History, 23 august 2022,

Teologia din perioada precritică este caracterizată de o serie de caracteristici specifice. Textul biblic era considerat istoric, care face referire la o lume reală. Apoi, lumea la care face referire textul biblic era considerată normativă pentru lumea în care trăiește interpretul sau cititorul⁷.

În Evul Mediu, perspectiva generală asupra interpretării biblice a rămas precritică. Este adevărat că au apărut și anumite elemente noi. O schimbare importantă a fost adoptarea filosofiei lui Aristotel în interpretarea biblică. Teologii au început să formuleze ca argumente raționale în susținerea existenței lui Dumnezeu, dovezi din lumea fizică.

Școli de interpretare în Scolasticism

În perioada Scolastică au existat două școli mari de interpretare: *Școala Realistă* și *Școala Nominalistă*. Școala nominalistă a pus ulterior bazele la ceea ce noi numim teologia liberală. Printre reprezentanții școlii nominaliste îi putem aminti pe William Ockham și Dunn Scotus.⁸

Definirea celor două școli, realiste și nominaliste. *Școala realistă* susținea că există universalii – lucruri care aparțin de o lume ideală. De aceea pentru ei elementele Cinei de Taină, pâinea și vinul se pot transforma în trupul și sângele lui Hristos. *Nominaliștii* susțineau în schimb că universalii sunt simple idei. Ceea ce contează sunt lucrurile particulare, concrete.

Printre reprezentanții Realismului îl avem pe Anselm de Canterbury, Peter Lombard, Thoma D'Aquino, și alții. Anselm de Canterbury este considerat primul teolog care a formulat un argument rațional în susținerea existenței lui Dumnezeu. Este vorba despre *argumentul ontologic*, care sună astfel: *Dacă mintea umană își poate imagina că există o ființă decât care nici o altă ființă nu poate fi mai mare, atunci acea ființă există cu necesitate și ea se numește Dumnezeu.*⁹ Thoma D'Aquino formulează de asemenea argumente raționale în demonstrarea existenței lui Dumnezeu.

in <https://www.britannica.com>. Accesed 21 September 2022.

7 Hans W. Frei, *The Eclipse of Biblical Narrative: A Study in Eighteenth and Nineteenth Century Hermeneutics*, Yale University Press, 1974, pp. 1-3.

8 Thomas M. Osborne Jr, *Human Action in Thomas Aquinas, John Duns Scotus, and William of Ockham*, Washington: Catholic University of America Press, 2014, pp. 1, 22-32, 85, 109.

9 Jorge J. E. Gracia (ed.), *Individuation in Scholasticism: The Later Middle Ages and the Counter Reformation 1150-1650*, New York: State University of New York Press, 1994, pp. 7-9, 33-35, 173, 319-333.

Reprezentanții școlii realiste susțineau necesitatea menținerii unui echilibru între rațiune și credință în cunoașterea lui Dumnezeu. Acest lucru este discutat de Anselm în cartea sa *Fides Querem Intellectum*.¹⁰

Mai târziu, în perioada modernă Karl Barth a preluat tema din cartea lui Anselm, scriind cartea *Anselm: Fides Querem Intellectum*, în care scoate în evidență necesitatea credinței în supranatural, criticând raționalismul dus la extremă în interpretarea Bibliei. Ignorarea credinței în interpretarea textului biblic, a condus la o abordare greșită a textului sacru. Barth propune revenirea la acceptarea dimensiunii transcendente – miraculoase a Scripturii. Metoda propusă de Barth este cunoscută ca *Metoda Dialectică*. El insistă asupra necesității implicării credinței în abordarea Bibliei.¹¹

Filosofia modernă și începuturile interpretării liberale

După Reforma Protestantă din anul 1517, creștinismul occidental a continuat să se divizeze. Până atunci existau două ramuri: Creștinismul Catolic în Apus și Creștinismul Ortodox în Răsărit. În Europa Occidentală, divizarea a continuat în secolul al XVI-lea formându-se două ramuri: Catolicii și Protestanții. În secolul al XVII-lea, unitatea dintre comunitățile creștine s-a deteriorat, apărând conflicte militare între Catolici și Protestanți. Între 1618-1648 a avut loc *Războiul de 30 de ani*! Gânditorii din acea vreme și-au pus semne de întrebare în legătură cu autenticitatea creștinismului și a Bibliei, când au observat că denumiriile creștine au sfidat principiile morale elementare susținute de Scriptură, și mai ales de Noul Testament, referitoare la păstrarea unității și la folosirea violenței în apărarea drepturilor religioase.

Marele filosof Rene Descartes, care era catolic, a participat efectiv la Războiul de 30 de ani alături de armatele credincioșilor catolici. A scris ulterior cărțile sale de filosofie în care pune sub semnul îndoielii autenticitatea Scripturii. El apelează la rațiune ca normă de stabilire a adevărului. Este adevărat că s-a folosit de metoda rațională propusă de Thoma d'Aquino, care susținea că omul poate demonstra cu ajutorul minții existența lui Dumnezeu. Însă Descartes merge mai departe în filosofia lui, formulând

10 D. M. Armstrong, *Nominalism and Realism: Volume 1: Universals and Scientific Realism*, Cambridge: Cambridge University Press, 1978, pp. XIII-XV, 11-19, 126.

11 Karl Barth, *Church Dogmatics - Volume 2 - The Doctrine of God Part 1- The Knowledge of God*, Edinburgh: T&T Clark, 2000 (1957), pp. 63-192.

cele două dictonuri ca instrumente de cunoaștere a realității. *Cogito ergo sum* – gândesc deci exist, și *Dubito ergo sum* – mă îndoiesc deci exist! Astfel că rațiunea devine norma de investigare a realității, a adevărului. Descartes formulează filosofia carteziană – *rationalistă*, care a stat la baza concepției moderne despre lume și viață. Ea a fost aplicată și în interpretarea Scripturii, pentru teologii liberali.

Și Baruch Spinoza a trăit în perioada Războiului de 30 de ani, fiind influențat atât de contextul politic, religios, dar și de filosofia care s-a conturat în acea vreme. El a formulat o filosofie care a reprezentat baza dezvoltării teologiei liberale din perioada modernă. Spinoza susținea că lumea este materială și că ea descinde dintr-o singură substanță care se numește *Dumnezeu*. Este o *abordare monadologică* a existenței.¹² Însă filosofia lui se bazează pe o serie de presupoziii care nu pot fi verificate.

În aceeași perioadă a trăit și Blaise Pascal, care a luptat pentru menținerea interpretării tradiționale – precritice a Bibliei, interpretare folosită până atunci de către comunitatea de credință. Pascal a criticat principiile de interpretare propuse de Spinoza, Descartes, etc, căutând să demonstreze istoricitatea textului biblic și corectitudinea metodei tradiționale de interpretare a Scripturii de până atunci.

Astfel că după secolul al XVII-lea se conturează două moduri de interpretare a Bibliei: *interpretarea tradițională*, care acceptă dimensiunea transcendentală a Scripturii, și *interpretarea – liberală* care ignoră dimensiunea transcendentală a textului biblic.

Baruch Spinoza și interpretarea raționalistă

Baruch sau Benedict Spinoza s-a născut în Amsterdam în anul 1632, într-o familie de evrei veniți din Portugalia. Calitățile sale intelectuale, l-ar fi calificat să devină rabin, însă niciodată nu a juns să studieze Talmudul la nivelul avansat. La vârsta de 17 ani a fost determinat să înceteze studiile pentru a se ocupa de afacerile familiei.

Este considerat unul din cei mai importanți filozofi ai perioadei moderne timpurii. Iar dintre toți filozofii secolului al XVII-lea, Spinoza este considerat de societatea postmodernă, cel mai relevant teolog.¹³ El constru-

12 I. Bruker, S. Kats, editori, *Spinoza – 250 de ani de la naștere*, Revista de Filosofie, vol XII, seria nouă, București, Editura Societății Române de Filosofie, 1930.

13 *Baruch Spinoza*, Stanford, First published Fri Jun 29, 2001; substantive revision Thu

iește un sistem filozofic foarte original, combinând informații din stoicism, metafizica carteziană, raționalismul iudaic medieval și filosofia lui Thomas Hobbes.

Sistemul lui este caracterizat o imagine extrem de naturalistă despre Dumnezeu, despre lume, ființa umană și despre cunoaștere, care promovează o filosofie morală bazată pe disciplinarea pasiunilor în vederea obținerii fericirii și a virtuților umane.

El este cunoscut ca fiind un critic vehement al pretențiilor Scripturii și un oponent al religiei sectare. Filosofia lui a creat bazele gândirii politice democratice.

La vârsta de 24 de ani, în 1656 a fost excomunicat (*herem*) de comunitate Sefaradică din Amsterdam, excomunicare ce a rămas și în prezent valabilă. Nu este specificat exact motivul excomunicării, însă se crede că ar fi vorba despre acele idei care s-au regăsit ulterior în tratatele sale de filosofie. În aceste cărți, Spinoza neagă imortalitatea sufletului, faptul că Torah a fost literal comunicată de Dumnezeu și că ea este normativă pentru evrei.

Negă transcendența și providența Dumnezeului lui Avraam. S-a dovedit a fi un gânditor extrem de radical, curajos. Din acest motiv a fost excomunicat de această comunitate conservatoare de evrei. Ulterior Spinoza a părăsit comunitatea iudeilor din Amsterdam, după ce se îndepărtase de iudaism. El s-a mutat din Amsterdam în anul 1661, în localitatea Rijnsburg, unde a scris *Scurt tratat despre Dumnezeu, Om și bunăstarea lui*. În anul 1663 a scris *Principiile filosofiei* în care prezintă o analiză critică a filosofiei lui Descartes. A început lucrarea sa intitulată: *Etica*, considerată capodopera lui. În anul 1670 a publicat sub anonim *Tratatul Teologico-Politic*, despre care s-a spus că a fost scrisă chiar în iad de însuși diavolul. Spinoza a murit în anul 1677, la Haga, lăsând neterminat *Tratatul politic* și care a fost publicat ulterior împreună cu alte cărți nepublicate.¹⁴ Despre metoda raționamentului cognitiv – a cunoașterii la nivel intelectual, vorbește Spinoza în cartea sa *Tractatus theologico-politicus* (1670). El susține că rațiunea umană va descoperi adevărul doar dacă acesta poate fi verificat pe baza simțurilor.

Apr 16, 2020, <https://plato.stanford.edu/entries/spinoza/>, Accesat 3 septembrie 2024.

14 Baruch Spinoza, Stanford, <https://plato.stanford.edu/entries/spinoza/>, Accesat 3 septembrie 2024.

Imaginea lui Dumnezeu în concepția lui Spinoza

În cartea sa complexă și ambițioasă, numită *Etica*, Spinoza vorbește despre Dumnezeu, natură și om, precum și despre principiile de bază ale societății, religiei și bunăstării umane. Din punctul lui de vedere fericirea și împlinirea umană presupune disciplinarea pasiunilor și refuzul de a te atașa unor superstiții întâlnite în religie. Ființa umană este chemată să își conducă viața după rațiune. Spinoza luptă pentru demistificarea universului, și închearea de a-l descrie așa cum pare a fi în realitate.

În lucrarea sa *Despre Dumnezeu*, Spinoza definește divinitatea ca fiind o substanță absolut infinită, cu o infinitate de atribute, cu o esență eternă și infinită. Este unica substanță din univers. Spinoza încearcă să îl descrie pe Dumnezeu printr-o serie de propoziții. Dumnezeu este singura substanță din univers. Orice altceva ce există, există în Dumnezeu.

Dumnezeu fiind definit ca substanță cu atribute infinite, existența acestei substanțe infinite, exclude existența oricărei alte substanțe. Pentru că dacă ar fi o a doua substanță, ar trebui să aibă atribute diferite sau esență diferită. Deoarece Dumnezeu posedă toate atributele posibile, ar însemna că atributele posedate de aceasta a doua substanță ar fi parte din atributele pe care le posedă deja Dumnezeu.

Critici la adresa filosofiei lui Spinoza

Observăm că în filosofia lui Spinoza ignoră afirmațiile Scripturii, pe care le înlocuiește cu presupuzițiile sale despre Dumnezeu, pe care nu le poate dovedi. Într-o anumită măsură filosofia lui Spinoza este puternic influențată de Panteism, care susține că Dumnezeu este în toată creația.

În consecință dacă pretențiile la istoricitate a Scripturii creștine sunt false, atunci ar însemna că învățătura despre Dumnezeu, lume și om sunt speculații nejustificate, pe care le putem pune la același nivel cu presupuzițiile filosofilor, inclusiv cele susținute de Spinoza. Acest tip de abordare nu face dreptate mesajului biblic care pretinde istoricitate.

Creștinismul susține că omul beneficiază de o cunoaștere specială, care nu vine pe filiera rațiunii bazată pe simțuri. Este vorba despre comunicarea omului cu Divinitatea, cunoscută în teologie ca *Revelație*. Scriptura susține că de-a lungul istoriei au existat oameni înzestrați cu daruri speciale

numiți în religie *profeți*, care au capacitatea de a recepționa mesaje de la Dumnezeu, pe care le comunică ulterior comunității umane.

Ipoteza lui Spinoza ar fi adevărată dacă am putea stabili că profeția nu este posibilă. Însă o asemenea ipoteză nu poate fi susținută. Profeții prin mesaje lor profetice au capacitatea de a ne duce într-un alt ordin al existenței umane. Dacă faptele s-au întâmplat în conformitate cu profețiile înregistrate în Biblie, nu este corect să rectificăm faptele ca să corespundă cu logica noastră! Ceea ce putem face ca interpreți ai Scripturii este să interogăm faptele.

Pascal susține că un argument puternic în sprijinul autenticității Scripturii este că numai creștinismul explică paradoxurile ființei umane fără rest (Romani 7:14:25), așa cum vom vedea mai târziu în lucrarea noastră. Acest lucru dovedește că Dumnezeu care s-a revelat în Scriptură cunoaște ființa umană.

Blaise Pascal și Biblia ca revelație

Interpretarea propusă de Spinoza prezintă o imagine distorsionată despre Dumnezeu. Din punctul lui de vedere putem vorbi în cel mai fericit caz de un dumnezeu deist și distant, în raportarea Sa la om. Observăm că există domenii în care rațiunea umană nu dispune de datele necesare. Pascal folosește două exemple din știință pentru a încerca să dovedească autenticitatea Scripturii creștine.

Pascal s-a născut în anul 1623 și a murit în 1662, la doar 39 de ani. Mama lui a murit în anul 1626, când el avea doar 3 ani. În anul 1631 s-au mutat la Paris. Tatăl lui, Etienne Pascal și-a educat copiii după cele mai înalte standarde.¹⁵ Blaise Pascal a fost preocupat de matematică. În anul 1640 a scris un eseu despre formele conice. A fost invidiat și de Rene Descartes. În perioada 1642-1644 a proiectat și construit o mașină de calcul, dedicând invenția lui cancelarului Franței Pierre Segurier, în anul 1644.

Până în anul 1646 familia lui Pascal a fost de religie romano-catolică. După ce tatăl său s-a îmbolnăvit, Blaise a devenit tot mai preocupat de domeniul religiei. S-a convertit la Jansenism, o formă de augustinianism în

15 Jean Orcibal, Lucien Jerphagnon, „Blaise Pascal Biography, Facts and Inventions - French philosopher and scientist”, Fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica, Last Updated 15 august 2024, în <https://www.britannica.com>. Accesat 5 septembrie 2024.

cadru Bisericii Romano-Catolice. Această mișcare învăța că harul divin și nu faptele bune reprezintă cheia spre mântuire.

În anul 1646, Pascal a decis renunțarea la lume și întoarcerea spre Dumnezeu. În tot acest timp, a continuat să facă cercetarea științifică, testând teoriile lui Galileo și Evangelista Torricelli – care descoperise principiul barometrului. A construit barometrul cu mercur pentru a măsura presiunea aerului. A continuat cercetările sale în hidrodinamică și în hidrostatică. A inventat siringa și a creat presa hidraulică.

În perioada 1651-1654 Pascal s-a îmbolnăvit datorită extenuării în muncă. Însă și în această perioadă a continuat să lucreze, studiind despre greutatea și densitatea aerului precum și despre triunghiul aritmetic.

Însă spre sfârșitul anului 1653 a avut o experiență religioasă profundă, pe 23 noiembrie 1654, pe care a considerat-o momentul mistic al convertirii sale, când a început o nouă viață. S-a retras la Port-Royal în 1655 unde a scris *Les Provinciales* și *Pensees*.

Pascal și apologia creștinismului

Între 1657-1658, Pascal a început să scrie o lucrare în domeniul apologiei creștine, în care a inclus meditațiile sale cu referire la miracole cât și la alte dovezi ale autenticității creștinismului. În această lucrare el a inclus mai multe note și fragmente despre subiectul amintit. Editorii au intitulat cartea oarecum necorespunzător, *Pensees (Gânduri)*.

În această lucrare autorul încearcă să demonstreze că fără harul divin, ființa umană este un amestec ciudat de măreție și josnicie - decadență. El este incapabil de adevăr și de a face binele suprem, spre care natura lui aspiră. El observa că filosofia nu a reușit să găsească răspuns la stările contradictorii ale ființei umane. Din punctul lui de vedere, indiferența scepticului poate fi depășită cu ajutorul pariului, cunoscut ca „pariul lui Pascal,” care a fost formulat astfel: „Dacă crezi că Dumnezeu există și vei descoperi în final că nu există, nu ai pierdut nimic. Dar dacă nu crezi că El există și descoperi după moarte că El există – ai pierdut totul!”¹⁶

Din punctul lui Pascal de vedere, omul are responsabilitatea să vină la Dumnezeu. Aproximarea se face doar prin Isus Hristos. Omul ca și crea-

16 Jean Orcibal, Lucien Jerphagnon, „Blaise Pascal Biography, Facts and Inventions - French philosopher and scientist.” Accesat 5 septembrie 2024.

tură nu va putea niciodată să cunoască infinitul, dacă Isus nu ar fi coborât la noi, asumându-și statutul de ființă umană.

În cea de a doua parte a apologiei sale, Pascal a vorbit despre interpretarea alegorică a tipurilor biblice din perspectiva augustiniană, a făcut o serie de recenzii ale textelor rabinice. A discutat despre consecvența religiei adevărate, despre lucrarea lui Moise și despre cărțile sale, precum și despre divinitatea lui Isus Hristos. Alte subiecte abordate în apologia sa fac referire la biserica primară. Vorbește și despre împlinirea profețiilor. Din punctul lui de vedere, convertirea nu este utilă dacă omul nu are ca scop sfințirea.

Începând cu anul 1659, după ce starea sa de sănătate s-a agravat, a compus așa numita rugăciune de convertire, pe care frații Charles și John Wesley au apreciat-o foarte mult. În perioada care a urmat, rareori Pascal a avut capacitatea de a-și desfășura activitatea zilnică obișnuită. Din acest motiv și-a schimbat programul, dedicându-și viața ajutând săracii și petrecând timp în rugăciune. Pascal a murit în anul 1662 suferind o durere groaznică, provocată de ulcerul la stomac. A fost asistat în ultimele clipe de un preot non-jansenist.

Soluțiile propuse de Pascal pentru compensarea limitelor rațiunii

Vorbind de impasul în care se află rațiunea atunci când trebuie să se raporteze la dimensiunea spirituală a vieții, Pascal face referire la metodele pe care le folosește cercetarea în domeniul științei în momentul în care simțurile nu au acces. În știință cercetătorul apelează la anumite ipoteze pentru a descoperi realitatea. El face referire la *metoda predicției* folosită în Fizică și *metoda ordinelor* folosită în Matematică.

Predicția ca metodă de cercetare în Fizică

Pascal reamintește cititorului că în domeniul fizicii, cercetătorii formulează o ipoteză rațională care mai apoi o verifică printr-un experiment. În urma experimentului făcut, cercetătorul verifică dacă ipoteza lui se confirmă sau nu în realitate. Dacă experimentul confirmă ipoteza, atunci cercetătorul descoperă o lege care funcționează în realitate.¹⁷

Am observat că în anumite situații, predicția funcționează foarte bine în cercetarea științifică pentru a descoperi realitatea, faptele. Faptele în fi-

17 Jean Orcibal, Lucien Jerphagnon, „Blaise Pascal Biography, Facts and Inventions - French philosopher and scientist.” Accesat 5 septembrie 2024.

zică sunt aspecte importante. Faptele nu pot fi contestate sau modificate. Faptele pot fi eventual doar verificate.

Însă există situații în care faptele sunt reale dar nu pot fi verificate, cum este cazul faptelor istoriei salvării. La acest punct se desprinde interpretarea tradițională susținută de Pascal, de interpretarea liberală propusă de Spinoza. Spinoza a propus un principiu care a fost preluat de teologii liberali, și anume: *Dacă un fapt nu poate fi verificat, el trebuie contestat. Ca urmare, afirmațiile pe care le face Scriptura, pretinzând a fi istorice nu trebuie luat în considerare ca reale. Cu alte cuvinte, din perspectiva interpreților liberali, faptele care nu pot fi verificate nu sunt adevărate.*¹⁸

Apologetica lui Pascal a trecut testul timpului, deși el a dedicat cartea persoanelor cunoscute. Teologii moderni au apelat la perspectiva sa despre om. Din punctul lui de vedere mizeria omului poate fi explicată doar dacă acceptăm Căderea, despre care omul poate învăța studiind istoria.

Din punctul lui Pascal de vedere analiza psihologică făcută trebuie să fie pusă în acord cu informațiile care ne vin prin revelație – așa cum o găsim în Scriptura creștină. Observațiile sale referitoare la natura umană, pe care le putem verifica fiecare dintre noi în experiența personală, coincid atât de bine cu explicațiile Scripturii – cu revelația, încât nu pot fi considerate simple coincidențe. Aceste asemănări sunt prea evidente ca să fie considerate simple coincidențe.

De asemenea învățătura fundamentală din Creștinism este Isus Hristos. Creștinismul rezistă sau cade funcție de Ipoteza Isus Hristos. Dar există posibilitatea de a verifica cu dovezi istoricitatea persoanei și lucrării lui Hristos.

Ordinele diferite în Matematică

Pascal continuă pledoaria sa în favoarea istoricității textului biblic, referindu-se la domeniul matematicii. În acest sens face analogia dintre lumea vizibilă și lumea spirituală și ordinele din matematică. De exemplu, Funcția matematică de gradul 1 descrie o linie ca figură geometrică. Indiferent câte puncte adăugăm funcției, vom obține tot o linie.

18 H.R. Patapievici, *Conferința Edictum Dei, Cluj (III)*. Textul conferinței "Despre dovezile existenței lui Dumnezeu," 30 oct. 2013, în <https://www.surpriza.info>, Accesat 24 septembrie 2024.

Apoi, Funcția de gradul II descrie o suprafață ca figură geometrică. Orice număr poți da necunoscutei ecuației de gradul II, rezultatul va fi numai o suprafață ca figură geometrică. Pascal merge mai departe cu analogia funcțiilor din matematică vorbind despre ordinul superior. Pentru a descrie un cub ca figură geometrică în trei dimensiuni, avem nevoie de o altă funcție, Funcția de gradul III.

Pentru a explica lumea spirituală descrisă în Biblie avem nevoie de un ordin special, care să ne ajute să definim acea realitate.

Pascal și rațiunea afectivă

Pascal merge mai departe pentru a demonstra limitele rațiunii care se bazează doar pe cele cinci simțuri. El ne conștientizează de faptul că *și sentimentele trebuie luate în considerare* atunci când raționăm. Un sentiment puternic produs în orice om este moartea. Omul se naște cu o condamnare la moarte în buzunar! Omul este singura ființă care își conștientizează moartea.

Moartea crează un sentiment de angoasă – frică. Logica inimii se anlanșează când trăim anumite sentimente. Așa am fost creați. Este un fapt. Omul a fost așezat într-un corp fizic, care te obligă să pariezi! Peste cel mult 80 de ani fiecare om se așteaptă la venirea morții! De aceea ființa umană este obligată să ia o decizie ținând cont de faptul că se apropie sfârșitul. Moartea este un fapt de necontestat.

În acest context Pascal introduce raționamentul cunoscut ca Pariul lui Pascal. Omul este constrâns să creadă fie că există viață după moarte, Dumnezeu, judecată finală, împărăția lui Dumnezeu, etc., fie să refuze să accepte realitățile amintite susținute de Biblie.

De asemenea Pascal vorbește despre rugăciune ca un instrument pe care omul îl poate folosi, pentru a percepe realitatea spirituală și pe care el îl numește *gândirea inimii*. Rugăciunea mă ridică pe un alt ordin al existenței.¹⁹ Când mă rog descopăr că există un *Tu* care comunică cu mine! Este menționat dictonul: „Nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit” Comportamentul bebelușilor este o dovadă în acest sens. Ei se nasc cu siguranța că cineva le poartă de grijă. Isus afirma în Matei 18:1 „Dacă nu vă veți face ca un copilăș cu nici un chip nu veti intra în Împărăția lui Dumnezeu.”

19 H.R. Patapievici, *Conferința Edictum Dei, Cluj (III)*. Textul conferinței “Despre dovezile existenței lui Dumnezeu,” 30 oct. 2013, în <https://www.surpriza.info>, Accesat 24 septembrie 2024.

Deblocarea limitelor rațiunii - Kurt Godel și teorema incompletitudinii

În următoarea secțiune vom face referire la logicianul Kurt Godel care a conștientizat lumea în legătură cu caracterul imprevizibil al minții umane. Kurt Friedrich Godel (1906-1978) este considerat cel mai mare logician de la Aristotel încoace. Este unul din principalii fondatori ai erei moderne în logica matematică. Este larg cunoscut pentru *teoremele incompletitudinii*, considerate printre câteva puține teoreme fundamentale formulate în secolul al XX-lea.

El a formulat și susținut platonismul matematic, afirmând că matematica este o știință descriptivă, contrazicând faptul că adevărul matematic este obiectiv. A căutat să demonstreze că matematica este incompletă.

Godel a contat principiul matematicii formale a lui Hilbert, care afirma faptul că criteriul existenței este consecvența. Pe baza acestui principiu Hilbert a formulat așa numitul program complet al matematicii, încercând să demonstreze completitudinea universului. În schimb, ca reacție la principiul susținut de Hilbert, Godel a formulat cele două teoreme ale incompletitudinii.

În *prima teoremă a incompletitudinii*²⁰ Godel oferă un contraexemplu la ipoteza completitudinii, menționând o afirmație din aritmetica lui Peano, care nu poate fi nici demonstrată nici refutată, deși după modelul standard ea ar trebui să fie adevărată.

În *ce de a doua teoremă a incompletitudinii* Godel arată că în matematică consecvența nu poate fi demonstrată de aritmetica însăși. În felul acesta teoremele lui Godel au năruit proiectul complet al matematicii propus de Hilbert care era caracterizat de două deziderate specifice: consecvență și completitudine.

Revenind la dimensiunea spirituală a existenței umane, pe care nu o putem ignora când vorbim de ființa umană, putem observa că argumentul ontologic propus de Anselm în secolul al XII-lea, este în consens cu teorema incompletitudinii a lui Godel. Existența lui Dumnezeu poate fi dovedită rațional, însă este nevoie să propunem un nou sistem de referință, pentru a avea acces la un nou ordin al existenței diferit de sistemul de referință în

20 Kurt Gödel - Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://www.plato.stanford.edu/archives/win2015/entries/goedel/>, first published Tue Feb 13, 2007; substantive revision Fri Dec 11, 2015, Accesat 6 septembrie 2024.

care noi ne aflăm și în care formulăm propoziția referitoare la existența lui Dumnezeu.

Pe baza teoremei incompletitudinii înțelegem că mintea umană dă peste cap - depășește orice computer, oricât de complex ar fi. Mintea are capacitatea de a se ridica pe un nou ordin pe care computerul nu îl are în alcătuirea (în hardul) lui. Cercetătorii afirmă că teorema incompletitudinii formulată de Godel va fi adevărată cât va ține istoria și lumea.

Platon - modelul celei de-a doua navigări și revelația

Privind în urmă la modul în care cercetătorii s-au folosit de gândirea umană pentru demonstra existența lumii spirituale, vom observa că în diferite perioade istorice gânditorii au reușit să inventeze instrumente care să îl ajute pe om să acceseze lumea spirituală.

Godel a preluat raționamentul lui Anselm și formulează în anul 1931 așa numita *a doua teoremă a incompletitudinii*. „Intr-un sistem dat se pot formula propoziții corecte sintactic care nu pot fi verificate în sistemul respectiv.” Înseamnă că trebuie să inventăm un nou sistem pentru a crea contextul potrivit care să dovedească anumite afirmații. Acest lucru este adevărat și cu privire la Creștinism. Anselm a formulat în secolul XI argumentul ontologic, care sună astfel: „Dacă mintea umană își poate imagina o ființă decât care nu este nici o altă ființă mai mare, atunci acea ființă există cu necesitate și ea se numește Dumnezeu.”²¹

Teorema incompletitudinii se poate fi aplicată evenimentelor, persoanelor și afirmațiilor din textul biblic (VT și NT) care pretind istoricitate. Este vorba despre personaje ca Avraam, Moise, David, Isus, etc, sau diferite evenimente descrise în textul sacru.

Pe baza teoremei lui Godel faptele pot fi verificate într-un sistem superior, diferit de sistemul în care ne aflăm noi. Acceptând pretențiile Scripturii la revelație, se pune problema inventării unui sistem superior care să ne ajute să demonstrăm afirmațiile Scripturii care pretind istoricitate. Cum afirma și Pascal, omul poate inventa un sistem superior care să îl ajute să verifice afirmațiile Scripturii.

21 Jorge J. E. Gracia ed., *Individuation in Scholasticism: The Later Middle Ages and the Counter Reformation 1150-1650*, New York, State University of New York Press, 1994, pp. 7-9, 33-35, 173, 319-333.

Această provocare a rațiunii a fost analizată în antichitate de filosoful Platon. În dialogul intitulat *Phaidon*, vorbind despre limitele rațiunii și necesitatea depășirii lor, Socrate îi spune lui Kriton, folosind metafora corăbiei cu pânze, că atunci când rațiunea nu mai este ajutată de simțuri - când nu avem vânt în pânze, putem apela la așa numita *a doua navigare*. Pânzele sunt comparate cu rațiunea iar vântul din pânze simbolizează cele cinci simțuri cu care este dotată ființa umană.

Aici Platon vorbește despre folosirea unui instrument de cunoaștere a realității, care ne ajută să trecem de la realitatea sensibilă spre realitatea inteligibilă. Este o cunoaștere care se exprimă doar cu ajutorul ideilor, deoarece simțurile umane nu ne mai ajută. În cea de-a doua navigare, Platon folosește vâslele dialecticii, considerate cele mai pure raționamente, pentru a reuși să accesăm lumea inteligibilă, numită de el lumea ideilor. Temele la care se referă Socrate în *Phaidon* sunt: viața și moartea, spiritul și materia, și sufletul și trupul.²²

Din punctul lui Socrate de vedere, când vorbim de suflet, de lucrurile spiritului, existența după moarte, existența zeilor, folosim *ideile*, care reprezintă vântul din *a doua navigare*. În felul acesta putem face saltul de la lumea fizică către un alt ordin – care vizează o lume diferită de experiența cotidiană. În felul acesta dispun de un instrument pe care îl construiesc pentru a accesa realitatea nevăzută.

Folosind modelul navigării cu o corabie cu vâsle, cel care vrea să cunoască realitatea nevăzută, își imaginează că stă într-o barcă care, în așa numita *prima navigare*, primește vânt în pânze prin intermediul simțurilor umane. Simțurile nu îl mai ajută pe om când dorește să investigheze lumea spirituală. De aceea omul este forțat să folosească așa numita *a doua navigare*, înlocuind vântul din pânze - simțurile cu vântul din *a doua navigare*, pe care le putem numi raționamente pure – lumea ideilor. Modelul celei de-a doua navigări se poate aplica și cu referire la realitățile spirituale, la care face referire și Biblia, cum ar fi: Dumnezeu, suflet, moarte, etc., pe care le evaluăm cu ajutorul minții.

22 Viorel Igna, „Doctrina nescrisă a lui Platon (I) – (Teoria principiilor prime și supreme)”, în Tribuna Magazine I, <http://www.tribuna-magazine.com>. Accesat 6 septembrie 2024.

Argumentele macrocosmosului - Constantele universului indică spre un Creator

Ținând cont de explicațiile de mai sus referitoare la instrumentele pe care le putem folosi pentru a accesa lumea spirituală prezentată de Scriptură, vom observa că știința modernă prin informațiile care oferă, atât la nivelul microcosmosului cât și al macrocosmosului, susțin existența unui Creator inteligent.

Vom aminti în treacăt câteva din constantele universului. Printre acestea vom menționa Constanta lui Plank și Constantele reglajului fin. Cercetătorii afirmă că dacă aceste constante s-ar modifica doar puțin, lumea ar dispărea.

Reglajul fin („the fine tuning”) al Universului se referă la precizia uimitoare a constantelor fizice care permit posibilitatea existenței. Acest lucru sugerează că universul nostru pare să fie proiectat de o ființă inteligentă, pentru a face posibilă apariția și susținerea vieții. Fizicianul și matematicianul Freeman Dyson, un cercetător deosebit în teoria cuantică a câmpurilor afirma: „Universul.... trebuie să fi știut că venim.... Reglajul fin al universului ar trebui să fie punctul de convergență al științei, filosofiei, metafizicii, credinței într-o forță supremă, în ceva ce depășește capacitatea omului de a explica rațional echilibrul desăvârșit al Marelui Tot, într-un Creator – Marele Arhitect” care nu a lăsat nimic la întâmplare.”²³ Albert Einstein spunea că Dumnezeu nu joacă zaruri, în sensul că nimic nu se naște din hazard.

Reglajul fin al Universului se observă cel mai bine în valorile constantelor fundamentale, care nu pot fi explicate ca simple coincidențe. Este vorba de aproximativ 15 constante fizice, printre care: constanta gravitației care dacă ar fi fost cu puțin diferită, forța gravitației ar fi fost atât de mare încât stelele nu s-ar fi putut forma, sau putea fi foarte slabă încât să nu se formeze structurile cosmice precum galaxiile.

De asemenea, dacă constanta electromagnetică care determină puterea forțelor electromagnetice, ar fi ajustată puțin, nu s-ar fi putut forma reacțiile chimice necesare pentru formarea vieții.

23 Reglajul fin al Universului - Știința și credința sunt, în <http://destepti.ro> – reglajul fin al universului. 11 iul. 2023 — Reglajul fin al Universului, Accesat 7 septembrie 2024.

Constanta cosmologică apare în formulele elaborate de Einstein. O valoare prea mare a acestei constante ar duce la modificări semnificative a evoluției Universului, făcând imposibilă formarea galaxiilor.

De asemenea, *principiu antropic* susține că Pământul și Universul au parametri fizici cu valor precise și corelate, în așa fel încât să poată exista omul. Astrofizicianul Brandon Carter, de la Universitatea din Cambridge a propus pentru prima dată termenul, în anul 1973, ca reacție la teoria lui Copernic care spunea că pământul nu este în centrul universului.²⁴ Brandon Carter susține că pământul este plasat într-o poziție privilegiată, chiar dacă nu centrală. Din punctul lui de vedere, principiul antropic a ghidat procesele fizice și evoluția Universului. Această ipoteză a fost studiată apoi de Stephen Hawking și alți cercetători.²⁵

Robert H. Dicke afirma că există o limită inferioară cu privire la posibilitatea susținerii vieții inteligente.²⁶ Aceste limite sunt stabilite de constantele universului amintite. De exemplu, constanta structurii fine *alfa*, se referă la interacțiunea electromagnetică între două particule încărcate electric (protonul și electronul), care are implicații directe pentru descrierea oricărui atom ca nucleu. Această constantă reflectă puterea relativă a forțelor electromagnetice nucleare. În cazul în care ea s-ar modifica doar cu câteva procente, structura materiei s-ar schimba dramatic, anihilându-se chimia cunoscută în prezent.

Testarea afirmațiilor Scripturii și dovezile istorice

În continuare vom vorbi despre testarea afirmațiilor Scripturii care pretind a fi adevărate și istorice. Pentru că multe din afirmațiile sau evenimentele la care face referire Scriptura nu mai pot fi verificate, datorită lipsei dovezilor istorice și datorită realității spirituale care nu poate fi verificată cu ajutorul celor cinci simțuri, este nevoie să găsim o cale de verificare care să dea dreptate pretențiilor Scripturii la istoricitate.

24 Florin Vasiliu, „De la Universul Antropic la Proiectul Inteligent... sau la Multivers ?”, Radio România Cultural, 01 Februarie 2024. Accesat 7 septembrie 2024.

25 „Principiul antropic și Universul fin reglat,” în Știința Online. Articole și știri din știință, tehnologie, cultură, <https://www.stiintaonline.ro>. Accesat 21 septembrie 2024.

26 „Constante, reglaj fin si principiu antropic,” potrivit lui Martin Rees, reglarea fina a universului poate f

în Curiozități Știință, <https://www.curiozitatistiinta.ro>. Fizica. Accesat 7 septembrie 2024.

Reamintind explicațiile cercetătorilor menționați mai sus: Anselm, Pascal Godel și alții înțelegem că faptele nu pot fi contestate ci doar verificate. Vorbind despre perspectiva lui Pascal referitoare la incontestabilitatea faptelor, Patapievicu ilustra spunând că, de exemplu, nimeni nu poate contesta poziția geografică a orașului Cluj.²⁷ Pentru asta este necesar să inventăm un sistem specific celei de-a doua navigări, pentru verificarea afirmațiilor Scripturii care pretind istoricitate.

Pascal semnala faptul că în Vechiul Testament facem cunoștință cu un popor mic, numit Israel care ne-a lasat o descriere a experiențelor sale cu Dumnezeu. Vechiul Testament prezintă un Dumnezeu despre care afirmă că este singurul. Moise afirma în Deuteronom 4:39: „Să știi dar în ziua aceasta, și pune-ți în inimă că numai Domnul este Dumnezeu, sus în cer și jos pe pământ, și că nu este alt Dumnezeu afară de El.”

Moise aduce ca dovezi în sprijinul afirmațiilor referitoare la existența lui Dumnezeu, intervențiile divine în viața poporului lui Israel. „Care este, în adevăr, neamul acela așa de mare încât să fi avut pe dumnezeii lui așa de aproape cum avem noi pe Domnul, Dumnezeul nostru, ori de câte ori Îl chemăm (Deut 4:8):”

De asemenea, Pavel spune ca oamenii cu rațiunea îl pot descoperi pe Dumnezeu. În Romani 1 sunt înregistrate câteva argumente care susțin ipoteza unui Creator. Modul în care a fost alcătuită ființa umană *confirmă existența unui Creator*. „Fiindcă ce se poate cunoaște despre Dumnezeu, le este descoperit în ei, căci le-a fost arătat de Dumnezeu (Rom 1:19).” De asemenea, natura demonstrează că în spatele ei se află o ființă inteligentă – un Creator. „În adevăr, însușirile nevăzute ale Lui, puterea Lui vecinică și dumnezeirea Lui, se văd lămurit, dela facerea lumii, când te uiți cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Așa că nu se pot desvinovați (Rom 1:20).

Un alt argument care susține autenticitatea Scripturii creștine este conștiința omului ca lege morală din interiorul lui Pavel vorbește despre acest subiect în Romani 2:11-16.

Căci înaintea lui Dumnezeu nu se are în vedere fața omului. Toți cei ce au păcătuit fără lege, vor pieri fără lege; și toți cei ce au păcătuit avînd lege, vor fi judecați după lege. Pentru că nu cei ce aud Legea, sînt

27 H.R. Patapievicu - „Conferința Edictum Dei. Despre dovezile existentei lui Dumnezeu,” <https://youtube.com>. Accesat 24 septembrie 2024.

neprihăniți înaintea lui Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea aceasta, vor fi socotiți neprihăniți. Când Neamurile, măcar că n'au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, cari n'au o lege, își sînt singuri lege; și ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturisește cugetul lor și gîndurile lor, cari sau se învinovătesc sau se desvinovătesc între ele. Și faptul acesta se va vedea în ziua cînd, după Evanghelia mea, Dumnezeu va judeca, prin Isus Hristos, lucrurile ascunse ale oamenilor.

Marele filosof *Immanuel Kant* era uimit de doua lucruri care îl deosebește pe om de toate celelalte creaturi de pe pămînt: Pe de o parte, omul posedă un mecanism interior de evaluare a timpului (numără anii vieții...), a spațiului (cerul înstelat) și a binelui maxim, și pe de altă parte, există o lege morală pusă în interiorul lui (imperativul categoric).²⁸ Pentru Kant acestea sunt dovezi puternice ale existenței lui Dumnezeu!

Contradicțiile specifice naturii umane și explicațiile Scripturii

Continuăm să folosim metoda celei de-a doua navigări, aflându-ne în zona lumii spirituale, nevăzute la care face referire Biblia. Rațiunea este provocată să conștientizeze faptul că trebuie să ia în considerare și un alt ordin al existenței umane. Pentru a avea acces la această dimensiune a existenței ne vom folosi de afirmațiile Bibliei pentru investigarea acestei realități.

Pascal spune că un fapt ce nu poate fi contestat în lumea noastră este natura contradictorie a omului, care este explicată fără rest de Scriptură. Omul este ca și cînd în el ar fi două naturi, care se luptă una împotriva celeilalte: una bună și una rea – căzută. Scriptura explică starea omului în conformitate cu natura lui. Biblia susține că păcatul originar este responsabil pentru partea negativă a omului, în timp ce partea pozitivă din om este posibilă datorită intervenției lui Dumnezeu. Studiind explicațiile Scripturii fiecare persoană simte acest lucru.²⁹

Apostolul Pavel descria starea omului referindu-se la sine în *Romani 7:21-25*.

Găsesc dar în mine legea aceasta: cînd vreau să fac binele, răul este lipit de mine. Fiindcă, după omul din lăuntru îmi place Legea lui Dum-

28 Andreea Nicolae, „Imperativul Categoric si Mass-Media,” în <https://academia.edu>. Accesat 24 septembrie 2024.

29 Redăm o descriere a lui Patapievici la *Conferința Dovezi ale existenței lui Dumnezeu – Edictum Dei*. „Conferința Edictum Dei, <https://youtube.com>. Accesat 24 septembrie 2024.

nezeu; dar văd în mădularele mele o altă lege, care se luptă împotriva legii primite de mintea mea, și mă ține rob legii păcatului, care este în mădularele mele. O, nenorocitul de mine! Cine mă va izbăvi de acest trup de moarte?... Mulțămiri fie aduse lui Dumnezeu, prin Isus Hristos, Domnul nostru!... Astfel dar, cu mintea, eu slujesc legii lui Dumnezeu; dar cu firea pămîntească, slujesc legii păcatului.

Pavel observa în 2Cor 12:7-10 paradoxul ființei umane, care devine tare când este slabă și slăbește când se crede tare.

Și ca să nu mă umflu de mîndrie, din pricina strălucirii acestor descoperiri, mi-a fost pus un țepuș în carne, un sol al Satanei, ca să mă palmuiască, și să mă împedeze să mă îngîmf. De trei ori am rugat pe Domnul să mi-l ia. Și El mi-a zis: „Harul Meu îți este de ajuns; căci puterea Mea în slăbiciune este făcută desăvîrșită.” Deci mă voi lăuda mult mai bucuros cu slăbiciunile mele, pentruca puterea lui Hristos să rămîină în mine. De aceea simt plăcere în slăbiciuni, în defăimări, în nevoi, în prigoniri, în strîmtorări, pentru Hristos; căci cînd sînt slab, atunci sînt tare.

În acest pasaj, Pavel observa că atunci când se simte slab devine tare și când se crede tare atunci devine slab. Ceea ce face trecerea de la slăbiciune la putere este harul lui Dumnezeu. Iar momentul care face posibilă tranziția de la neputință la tărie este recunoașterea slăbiciunii proprii.

Omul în general trăiește această experiență proprie: când este miserabil descoperă că este grandios, și când este grandios ajunge miserabil. Omul are o inconstanță, un plictis, care îl face să se strice. O infidelitate profundă. O aspirație care nici odată nu se satură cu ce primește și nu este satisfăcut cu lucrurile pe care le găsește. De asemenea el își păstrează puritatea chiar dacă viața omului nu sunt deloc pură.

Vorbind despre Pascal, Patapievici observa că „Scriptura face descrierea omului pe care fiecare din noi îl reprezentăm, indiferent de educația, cultura, de religia noastră. Pascal ca un psiholog incredibil de astuțios le-a descris. Era o inteligență care nu se lăsa fraierită, fentată. Străpungea toate aparențele, toate explicațiile care ne rătăcesc și ne nemulțumesc, cu scopul de a ajunge la esența omului. Estența este omul dintotdeauna. Dar omul nu este așa în același timp, ci pe rînd.”³⁰

30 Patapievici la *Conferința Dovezi ale existenței lui Dumnezeu – Edictum Dei*. Accesat 24 septembrie 2024.

Pacatul - cauza derapajelor minții

Biblia explică în mod desăvârșit cauza care a dus omul în starea mizerabilă. Este păcatul! Pavel prezintă în Romani 1:21-28 o listă întreagă de păcate considerate cauza pentru care omul a ajuns în starea decăzută în care se află. El spune:

Fiindcă, măcar că au cunoscut pe Dumnezeu, nu L-au proslăvit ca Dumnezeu, nici nu L-au mulțămît; ci s'au dedat la gândiri deșarte, și inima lor fără pricepere s'a întunecat. S'au fãlit că sînt înțelepți, și au înebunit; și au schimbat slava Dumnezelui nemuritor într'o icoană care seamănă cu omul muritor, păsări, dobitoace cu patru picioare și tîrtoare. De aceea, Dumnezeu i-a lăsat pradă necurăției, să urmeze poftele inimilor lor; așa că își necinstesc singuri trupurile; căci au schimbat în minciună adevărul lui Dumnezeu, și au slujit și s'au închinat făpturii în locul Făcătorului, care este binecuvîntat în veci! Amin. Din pricina aceasta, Dumnezeu i-a lăsat în voia unor patimi scîrboase; căci femeile lor au schimbat întrebuițarea firească a lor într'una care este împotriva firii; tot astfel și bărbații, au părăsit întrebuițarea firească a femeii, s'au aprins în poftele lor unii pentru alții, au săvîrșit parte bărbătească cu parte bărbătească lucruri scîrboase, și au primit în ei înșiși plata cuvenită pentru rătăcirea lor. Fiindcă n'au căutat să păstreze pe Dumnezeu în cunoștința lor, Dumnezeu i-a lăsat în voia minții lor blestемate, ca să facă lucruri neîngăduite.

În Romani 1:29-31, Pavel se referă la comportamentul deviant al omului care a fost cauzat de păcat. Oamenii „au ajuns plini de ori ce fel de nelegiuire, de curvie, de viclenie, de lăcomie, de răutate; plini de pizmă, de ucidere, de ceartă, de înșelăciune, de porniri răutăcioase; sînt șoptitori, bîrfitori, urîtori de Dumnezeu, obraznici, trufași, lăudăroși, născocitori de rele, neascultători de părinți, fără pricepere, călcători de cuvînt, fără dragoste firească, neînduplecați, fără milă.”

În starea decăzută omul a ajuns să legifereaze pacatul. „Și, măcar că știi hotărîrea lui Dumnezeu, că cei ce fac asemenea lucruri, sînt vrednici de moarte, totuși, ei nu numai că le fac, dar și găsesc de buni pe cei ce le fac” (Romani 1:32).

Folosindu-se de explicațiile Scripturii referitoare la starea decăzută a ființei umane, Pascal susține că afirmațiile ei reprezintă o dovadă puternică a veridicității Scripturii creștine. Se demonstrează astfel că Biblia explică fără rest comportamentul paradoxal al ființei umane! Acest lucru susține pretenția textului biblic ca revelație divină.

Francis Schaeffer susține autenticitatea explicațiilor Scripturii în legătură cu problema omului – păcatul. În cartea sa *Trilogia*, vorbește despre păcatul ca problema fundamentală a ființei umane. Despre observațiile lui Schaeffer, J.E. Packer spunea că acesta a fost „chemat să rostească adevărul perseverent și fără compromisuri unor oameni reali aflați în necazuri reale, ale căror vieți au fost distruse de relativismul, iraționalismul, fragmentarea și nihilismul culturii noastre de azi.”³¹

Biblia pretinde a fi Cuvântul revelat al lui Dumnezeu

Așa cum afirmam, Biblia pretinde a fi Cuvântul revelat al lui Dumnezeu, confirmat de istoric și normativ pentru comportamentul uman. În Deuteronom Moise îl avertizează pe Israel să nu modifice mesajul primit de el din partea lui Dumnezeu. „Acum, Israele, ascultă legile și poruncile pe cari vă învăț să le păziți. Împliniți-le, pentruca să trăiți, și să intrați în stăpânirea țării pe care v’o dă Domnul, Dumnezeul părinților voștri. Să n’adăugați nimic la cele ce vă poruncesc eu, și să nu scădeți nimic din ele; ci să păziți poruncile Domnului, Dumnezeului vostru, așa cum vi le dau eu (Deut 4:1-2).”

De asemenea această carte pretinde a fi unică, și în sensul că învățăturile ei vor oferi anumite privilegii poporului lui Dumnezeu din Vechiul Testament. Israel va fi privit de alte națiuni ca fiind foarte înțelept. „Iată, v’am învățat legi și porunci, cum mi-a poruncit Domnul, Dumnezeul meu, ca să le împliniți în țara pe care o veți lua în stăpânire. Să le păziți și să le împliniți; căci aceasta va fi înțelepciunea și priceperea voastră înaintea popoarelor, cari vor auzi vorbindu-se de toate aceste legi și vor zice: „Acest neam mare este un popor cu totul înțelept și priceput (Deu 4:5-6)!” Istoria a demonstrat că Israel s-a evidențiat între popoare prin înțelepciunea lui. Unul din motivele pentru care evreii au fost urâți și persecutați a fost tocmai pentru că dețineau pozițiile cheie în societate.”³²

Cititorul este provocat să verifice autenticitatea textului biblic, analizând experiența pe care a avut-o și o are poporul lui Dumnezeu, primind ajutor divin în nevoile cotidiene. Moise întreabă audiența: „Care este, în adevăr, neamul acela așa de mare încât să fi avut pe dumnezeii lui așa de

31 Francis Schaeffer, *Trilogia*, Oradea, Casa Cărții, 1992, pp. 14, 134-137.

32 Anca Filipovici, Attila Gido, *Trecutul prezent: Evreii din România: istorie, memorie, reprezentare*, Cluj-Napoca: Colecția Minorități, Editura ISPMN, 2018, pp. 19-23.

aproape cum avem noi pe Domnul, Dumnezeuul nostru, ori de câte ori Îl chemăm (Deu 4:7)?”

În sprijinul autenticității textului biblic este invocată și corectitudinea mesajului acestei cărți. În mod retoric se afirmă că textul ei nu poate fi pus alături de textele altor popoare, „Și care este neamul acela așa de mare încît să aibă legi și porunci așa de drepte, cum este toată legea aceasta pe care v’o pun astăzi înaintea (Deu 4:8)?” Domnul Isus Hristos afirma de asemenea în Noul Testament siguranța afirmațiilor Scripturii, care va fi demonstrată de evoluția istoriei. Vorbind despre sfârșitul istoriei Domnul Isus îi asigura pe ascultătorii Săi: „Adevărat vă spun că, nu va trece neamul acesta pînă se vor întîmpla toate aceste lucruri. Cerul și pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece (Mat 24:34-35).”

Factori care afectează înțelegerea Scripturii ca revelație

Pretențiile textului biblic la istoricitate și normativitate, au fost și sunt puse sub semnul întrebării. În următoarea secțiune vom căuta să trecem în revistă o serie de factori care afectează înțelegerea Scripturii care revelație divină. Vom menționa ignorarea sensului textului biblic în hermeneutica deconstructivistă, sistem propus de Jacques Derrida, vorbind despre deconstructivism, libertate umană, iertarea și limitele rațiunii, și problemele deconstructivismului, despre scepticismul cercetătorilor și pretenția la autoritate a Scripturii, despre ignorarea pretenției textului biblic la istoricitate, și despre reinterpretaarea textului sacru, luând în considerare perspectiva lui Richard Elliot și a lui NT Wright. În final vom aborda un motiv esențial de sfidare a textului biblic, și anume: ignorarea moralității impusă de text.

Ignorarea sensului textului biblic în hermeneutica deconstructivistă – Jacques Derrida

Vreme de aproximativ 3000 de ani, interpreții Scripturii au acceptat ca istorice afirmațiile făcute de textul biblic. Astfel că în interpretarea tradițională se acceptă că sensul textului sacru este dat de autorul care l-a scris. Însă în perioada Iluministă (secolele XVII, XVIII), asistăm la o criză majoră în respectarea autorității impusă de textul sacru.³³ Această criză s-a adân-

33 „Revoluția intelectuală. Apariția Iluminismului, în *Historia*,” <https://historia.ro>. Accesat 9 septembrie 2024.

cit tot mai mult în următoarele două secole. În secolul al XX-lea a apărut mișcarea deconstructivistă care propune demolarea tuturor valorilor tradiționale și reconstruirea valorilor de la zero.

Curentul deconstructivist a fost inventat de Jaques Derrida (1930-2004),³⁴ considerat unul în cei mai cunoscuți filosofi ai secolului al XX-lea. El a reușind să formeze acest curent de gândire propriu.

Derrida a fost evreu, născut în Alger, motiv pentru care i-a fost refuzată de două ori înscrierea la Școala Superioară din Paris. Contextul în care a crescut Derrida și originea sa evreiască justifică interesul său de creare și susținere a deconstructivismului ca filosofie de viață. Ca evreu i-a fost limitat accesul la anumite drepturi. În plus, el a analizat trecutul evreilor care au fost de nenumărate ori urâți și persecutați de alte popoare sau comunități umane, care a culminat cu Holocaustul la jumătatea secolului al XX-lea. Derrida a propus o soluție eficientă de eradicare a antisemitismului în viitor. El a ajuns la concluzia că doar înlocuirea concepției de viață specifică tradiției iudeo-creștine, cu valorile ei, ar putea șterge din amintirea umanității idei și resentimente antisemite.

Nu cred că este întâmplător faptul că un alt evreu, Peter Singer, care a fost contemporan cu Derrida, a reușit să introducă o revoluție în sistemul de valori iudeo-creștin, formulând și introducând așa numita filosofie a egalității între specii, între care sunt incluși și oamenii. Și Singer a reușit să introducă un curent de gândire propriu, referitor la eliminarea diferențelor dintre om și animale, așa cum vorbește Scriptura. Spre mirarea multor cercetători din vremea lui, comunitatea umană a adoptat perspectiva lui Singer. Cercetătorii și-au pus inițial mari semne de întrebare cu referire la bazele filosofiei sale.³⁵

Elementul principal care a fost specific și în cazul lui Derrida și în cazul lui Peter Singer a fost adoptarea de către aceștia a concepției ateiste despre lume și viață. Cei doi au reușit să își impună curente de gândire inventate și susținute de ei, cu prețul renunțării și contestării pretențiilor Scripturii iudeo-creștine la istoricitate și la revelație.

34 Dragoș Calcan, „Deconstructivismul, curentul identificat cu Derrida,” în *Espresso Filosofic*, <https://espresso filosofic.ro>. Accesat 9 septembrie 2024.

35 Peter Singer, *Animal Liberation*, Pimlico, 1995. Zeynep Direk, Leonard Lawlor, *Jacques Derrida*, Psychology Press, 2002.

Caracteristicile deconstructivismului – răsturnarea valorilor

Propunerea filosofiei deconstructiviste de către Derrida, a vizat și demolarea valorilor culturii clasice grecești, care pune accentul pe text. Din perspectiva lui Derrida după Socrate apare o denaturare a comunicării dintre oameni, în senul că scrisul a format o serie de absolute care au afectat fluiditatea comunicării verbale dintre oameni. Această schimbare în sens negativ a apărut după filosoful Socrate care în vremea lui a preferat vorbitul în locul scrisului.

Derrida a încercat să susțină perspectiva sa referitoare la efectele negative ale fixării propozițiilor în scris, făcând apel la teme ca: rațiune, pasiune, masculinitate, feminitate, etc. În felul acesta a dorit să conștientize societatea de pericolele acceptării unor tradiții fără a le analiza profund. Printre caracteristicile deconstructivismului amintim: *indecizia* când este vorba de a încadra anumiți termeni în categorii bine conturate. Această perspectivă încurajează relativismul și sfidarea valorilor tradiționale.

De asemenea, Derrida susține că nu există decizii bune sau greșite, inclusiv în religie, pentru că oamenii iau decizii bazați pe convingerile proprii. Apoi, deciziile luate de cineva nu pot fi pe deplin justificate. Din punctul lui Derrida, atunci când toate datele sunt cunoscute, sau efectul ei poate fi anticipat, decizia nu este decizie. Acest mod de gândire este împotriva rațiunii. Minte este făcută să evalueze și apoi să ia decizii pe baza calculelor făcute. Definirea deciziei de către Derrida este irațională.

Un concept important în filosofia lui este numit în franceză: *tout autre*. Derrida exemplifică acest concept apelând la gestul lui Avraam de a-și sacrifica fiul la porunca lui Dumnezeu. Aceasta ar sugera că trebuie să fie o diferență clară între regulile comune de comportament moral acceptat de societate și regulile diferite care se impun în relația cu acel cineva care este special în viața noastră - o persoană dragă sau Dumnezeu.³⁶ Principiul de mai sus este aplicat cu referire la diferite profesii, acțiuni, organizații care duc la ignorarea unora și favorizarea persoanei speciale.

Derrida a căutat să discute și alte teme din perspectivă deconstructivistă, cum ar fi: iertarea, dăruirea, ospitalitatea. Din punctul lui de vedere, iertarea adevărată se aplică doar în cazul unei fapte de neiertat. Aplicarea acestui termen oricărei alte situații este un simplu calcul rațional.

36 Dragoș Calcan, „Deconstructivismul, curentul identificat cu Derrida.” Accesat 9 septembrie 2024.

Observăm cum Derrida dorește să desființeze perspectiva iudeo-creștină cu referire la iertare. Din perspectivă biblică iertarea poate fi obținută doar în urma recunoașterii faptei săvârșite de către cel vinovat. Pe de altă parte, din perspectivă biblică nu există fapte de neiertat, cu excepția faptelor nerecunoscute – nerezolvate după cerințele stabilite de Biblie. Scriptura folosește mai multe expresii sinonime pentru faptele de neiertat: păcatul de neiertat, hula împotriva Duhului Sfânt, păcatul care duce la moarte, etc.

Nu la întâmplare curentul propus de el se numește deconstructivist, în sensul că redefineste valorile într-un mod irațional. Chiar și comunitățile umane care nu aparțin tradiției iudeo-creștine sunt reglate după învățătura Scripturii. Relațiile umane funcționează normal când se respectă învățătura biblică.

În plus, logica propusă de el este o simplă presupuziție, nejustificată și care menține tensionate relațiile interumane. A ierta din perspectivă biblică implică ideea reabilitării relațiilor. A ierta fără a confrunta menține situația tensionată dintre diferite părți, fără să faciliteze vindecarea rănilor. Conviețuirea în bune relații presupune respectarea libertății celorlalți, și nici într-un caz perseverarea într-o stare de conflict, care îl poate afecta grav pe cineva atât fizic cât și spiritual.

Într-o mare măsură, Derrida a fost influențat în filosofia lui de Nietzsche, dar și de Heidegger și Husserl. El este printre puținii filosofi care au reușit să creeze un curent filozofic. Însă așa cum am afirmat deja, filosofia deconstructivistă a afectat valorile tradiționale, respectul față de autoritate și valorile iudeo-creștine. Efectele negative ale filosofiei deconstructiviste sunt evidente. În plus, privind la impactul pe care deconstructivismul îl are asupra societății umane, constatăm cu ușurință faptul că această filosofie a creat disfuncțiuni în societate.³⁷

Deconstructivismul lui Derrida, ca și *speciecismul* lui Peter Singer mizează pe convingerea că orice concepție despre lume și viață este o simplă filosofie inventată de oameni, ignorând ipoteza existenței unei realități incontestabile, a unui Dumnezeu care s-a revelat și care s-a făcut de cunoscut umanității, așa cum pretinde Scriptura. Deconstructivismul se bazează pe o simplă presupuziție, pe care Derrida nu o poate demonstra. Cineva

37 Dragoș Calcan, „Deconstructivismul, curentul identificat cu Derrida.” Accesat 9 septembrie 2024.

poate opta pentru a crede filosofia deconstructivistă sau a o respinge. De fapt, în primă fază, și concepția iudeo-creștină poate fi privită ca o simplă ipoteză. Însă în lucrarea de față noi am adus argumente în susținerea autenticității afirmațiilor religiei creștine.

Problemele deconstructivismului

Roger Scruton observa că Derrida și discipolii săi propun „retragerea deliberată din doctrină, făcând afirmații, în caz că o fac, doar pentru a le nega imediat – astfel încât cititorul trebuie ori să refuze să intre în labirint, ori să rămână cu desăvârșire captiv în el... deconstructivistul îmi subminează discursul, mă lasă fără replică, conștient numai de râsul său cavernos când se retrage victorios în neant.”³⁸

Slăbiciunea desconstructivismului constă în faptul că el nu poate fi desconspirat nici pe târâm filosofic sau antropologic, ci în domeniul teologiei „întrucât ambițiile deconstrucției nu pot fi, cred, pătrunse nici cum altfel până la capăt.”³⁹ Deconstructivismul susține că autorul unui text „se abține să spună ceva și că într-adevăr nu are nimic de spus. Dar ei văd în asta o mare realizare – o eliberare limbajului din cătușele unui înțeles dictat, arătând că înțelesul, în configurarea sa tradițională, este imposibil într-un sens profund... Apare astfel o suspiciune profundă față de cuvântul scris, ce abolește „prezența eului,” pe care o întâlnim (sau ne-o imaginăm) în cuvântul rostit, și o înlocuiește cu o absență.

Deconstructivismul susține că Civilizația occidentală se întemeiază pe texte scrise, iar religiile iudaică și creștină sunt „religii ale cărții, în care latina, greaca și ebraica veche au dobândit statutul sacru de glas al lui Dumnezeu tocmai în măsura în care au fost scrise: fapt care le-a permis să-și păstreze importanța mult după ce au încetat să fie vorbite. Ceremoniile noastre religioase înseamnă și lecturi din cărțile sfinte, iar preoții noștri au fost și scribi. Modul nostru de a vedea lumea se trage dintr-o cultură comună întemeiată pe un text sacru.”⁴⁰

38 Roger Scruton, „Deconstrucția, lucrarea diavolului (1)”, În *Linie Dreaptă – ILD*, 22 sept. 2012, în <https://liniedreapta.net>, preluat din – „Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți,” Ed. Humanitas, București, 2011, pp. 171-179. Accesat 9 septembrie 2024.

39 Roger Scruton, „Deconstrucția, lucrarea diavolului (1),” Accesat 9 septembrie 2024.

40 Roger Scruton, „Deconstrucția, lucrarea diavolului (1),” Accesat 9 septembrie 2024.

Din punctul lui Derrida, voința de a crede îi „împinge pe oameni să adere frenetic la astfel de doctrine, incapabile să supraviețuiască traducerii din limbajul neobișnuit care le face cunoscute.”⁴¹

Scepticismul cercetătorilor și pretenția Scriurii la autoritate

Deși recunoaștem beneficiile scepticismului față de unele dogme ale bisericii, vom afirma că îndoiala cercetătorilor este nejustificată când ne referim la pretențiile textului sacru la istoricitate. În interpretarea tradițională, narațiunile Creației din Genesa 1 și 2 au fost interpretate ca istorice. Se acceptă ca real faptul că Dumnezeu a creat lumea în modul în care o prezintă textul sacru. Istoricitatea narațiunilor creației este susținută și în restul cărților Vechiului și ale Noului Testament.

De asemenea, în interpretarea tradițională expresii de genul: „Dumnezeu i s-a arătat lui Avraam...”, „Dumnezeu a vorbit lui Iacov, lui Moise, lui Iosua, etc.,...” sau „Dumnezeu a rostit Cele Zece Porunci pe Muntele Sinai”, „Domnul a vorbit profetului Ilie, Isaia, Daniel, ... etc.” sunt interpretate ca istorice.

În prezent teologii moderni susțin că afirmații de genul celor amintite mai sus, nu trebuie interpretate literal. Expresiile respective sunt interpretate ca fiind parte a unor discursuri religioase sau politice. Fiind interpretate ca texte religioase, ele sunt interpretate ca experiență religioasă, având în spate interese de grup. Intenția autorului nu ar fi să relateze evenimente istorice ci să motiveze aderarea la poziția autorului. Se recomandă interpretarea textelor sacre ca discursuri care înregistrează politică de partid monarhică sau de clasă religioasă. Această interpretare ignoră pretențiile textului biblic la istoricitate.

În interpretarea tradițională – *precritică* teologii nu puneau la îndoială afirmațiile textului biblic. În perioada modernă teologii liberali au ignorat în mod subiectiv, nejustificat istoricitatea pretinsă de textul biblic.

Vom observa că autoritatea textului biblic este impusă chiar de Scriptură. Atât Vechiul cât și Noul Testament pretind istoricitatea personajelor, locurilor și evenimentelor pe care le-au înregistrat. În plus autorii Noului Testament au interpretat textul Vechiului Testament, respectând sensul textului, pretenția acestuia la istoricitate și la normativitate.

41 Roger Scruton, „Deconstrucția, lucrarea diavolului (1)”, Accesat 9 septembrie 2024.

Însuși Domnul Hristos în discursurile Sale ne oferă modelul de interpretare al textului biblic care validează caracteristicile interpretării tradiționale amintite mai sus. De exemplu, Domnul Isus susține istoricitatea și paternitatea lui Moise ca autor al Torei, și faptul că Moise a primit de la Dumnezeu mesajul înregistrat de el (Ioan 5:39-47, cf. Exod 33:11, Deut 34:10, etc).

Același lucru este valabil și în cazul ceilalți autori ai Noului Testament. De exemplu, Pavel care a scris o treime din întreg Noul Testament susține istoricitatea lui Adam și Eva, istoricitatea narațiunii creației și a ordinii creației din Genesa. Vorbind despre slujirea femeii în biserică, aduce ca argument ordinea în care a fost creat bărbatul și femeia din Genesa 2. „Căci întâi a fost întocmit Adam, și apoi Eva. Și nu Adam a fost amăgit; ci femeia, fiind amăgită, s'a făcut vinovată de călcarea poruncii (1Tim. 2:13-14).

De asemenea, apostolul Petru susține escatologia afirmată de cărțile Vechiului Testament (Isaia 65:17; 66:22; Hagai 2:6-7), și de Isus în Evanghelii (Matei 24:29-31). Petru afirmă:

Ziua Domnului însă va veni ca un hoț. În ziua aceea, cerurile vor trece cu troznet, trupurile cerești se vor topi de mare căldură, și pământul, cu tot ce este pe el, va arde. Deci, fiindcă toate aceste lucruri au să se strice, ce fel de oameni ar trebui să fiți voi, printr'o purtare sfântă și evlavioasă, așteptînd și grăbind venirea zilei lui Dumnezeu, în care cerurile aprinse vor pieri, și trupurile cerești se vor topi de căldura focului? Dar noi, după făgăduința Lui, așteptăm ceruri noi și un pământ nou, în care va locui neprihănirea (2Pet 3:10-13).

Pe de altă parte, reprezentanții hermeneuticii postmoderne ignoră sensul pe care îl dă autorul biblic textului și inventează un sens, stabilit în mod subiectiv de interpreți. De exemplu, narațiunea referitoare la Turnul lui Babel este reinterpretată în prezent. Într-o comunicare la Conferința teologilor de la Praga din 3 martie 2023, un teolog a ignorat sensul stabilit de autorul textului din Genesa 11, și anume, că Dumnezeu a incurcat limbile oamenilor din vremea respectivă, deoarece aceștia au sfidat porunca Lui de a se răspândi pe tot pământul (Gen. 1:28, cf., Gen. 11:4). În schimb teologul amintit mai sus propune ipoteza că autorul textului a vrut să arate că Yahweh susține libertatea națiunilor și condamnă imperialismul Asiriei din vremea respectivă.⁴²

42 Conferința Praga, „Bible, mission and context in Central and Eastern Europe” – March 3-4, 2023, Prague, în *Conference Archive*, <https://ceeams.org>. Accesat 24 septembrie 2024.

Reinterpretarea textului sacru - Richard Elliot și NT Wright

Am specificat faptul că începând cu perioada modernă, teologii și-au permis să ignore pretenția textului sacru la istoricitate, propunând în schimb o reinterpretarea textului. De exemplu, Richard Elliot susține Ipoteza Documentară de scriere a Pentateuhului, afirmând că multe din narațiunile Pentateuhului sunt discursuri politice și nu relatări istorie.⁴³ Însă spre deosebire de alții, Eliot susține că anumite aspecte din narațiunea textului biblic sunt istorice. Printre evenimentele considerate de el ca fiind istorice este și Exodul evreilor din Egipt. Însă el prezintă o variantă proprie, afirmând că doar tribul lui Levi a ieșit din Egipt, devenind ulterior elita preoțească. Ulterior această elită a formulat un discurs politic care să justifice preoția levitică și legea mozaică în Canaan.

Referitor la relativismul în reinterpretarea textului biblic, considerăm potrivit să menționăm un dialog dintre cunoscutul teolog N.T. Wright și istoricul Tom Holland.⁴⁴ Vorbind despre viziunea lui Pavel pe Drumul Damascului, înregistrată în Faptele Apostolilor 9, N.T. Wright propunea următorul scenariu. El își imaginează că în momentul în care a avut viziunea, Pavel medita pe drum la o serie de personaje eroice din Vechiul Testament, posibil la profetul Ilie sau la preotul Fineas. În acel moment ar fi avut parte de o «viziune,» în care i se arată Domnul Isus. N.T. Wright a încercat să reinterpreteze experiența lui Pavel, trecând cu vederea pretenția la istoricitate a relatării.

Demn de remarcat este că în dialogul respectiv, istoricul laic Tom Holland l-a confruntat pe NT Wright, susținând că din punctul lui de vedere, Pavel chiar l-a văzut pe Domnul Isus. Argumentul lui a fost schimbarea radicală care s-a petrecut în viața lui Pavel după viziunea pe care a avut-o. A renunțat la poziția socială, fiind membru în Sanhedrin, fariseu, rabin, în schimbul unei vieți de predicator itinerant, trăind de multe ori în lipsuri, disprețuit, și fiind în repetate rânduri arestat de autorități, iar în final condamnat la moarte (2Tim 4:6-8).

Perspectiva lui NT Wright ignoră abordarea tradițională de milenii, punând sub semnul întrebării istoricitatea afirmațiilor textului biblic. Observăm că interpretarea postmodernă care caută să explice rațional eve-

43 Richard Elliot, *Who Wrote the Bible?*, New York, Harper & Row, 1987.

44 NT Wright & Tom Holland, „How St Paul changed the world,” *Unbelievable*, în www.youtube.com. Accesat 24 septembrie 2024.

nimentele biblice, este relativă, fiind o uneori bazată pe simple speculații. Neajunsurile reinterpretării textului din postmodernism sunt dovedite și de faptul că nu există un consens între teologi în legătură cu sensul unui text biblic. În plus acești teologi sfidează pretențiile textului la istoricitate.

Ignorarea moralității impusă de text

Unul din motivele principale pentru care teologii liberali ignoră pretențiile textului la istoricitate și la autoritate, este morala impusă de textul sacru. Se ignoră faptul că Dumnezeu Însuși a dat primilor oameni în Eden porunca morală din Genesa 2:16-17. „Domnul Dumnezeu a dat omului porunca aceasta: „Poți să măninci după plăcere din orice pom din grădină; dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu măninci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit.”” Interpretarea liberală ignoră afirmațiile din textul biblic, care afirmă că Însuși Dumnezeu s-a interesat de Adam și Eva care au călcat porunca divină (Gen 3:9).

De asemenea, observăm că este ignorată dimensiunea morală a textului sacru prin reinterpretarea narațiunii din Exod 19 și 20. Se reinterpretează manifestarea lui Yahweh pe Muntele Sinai, inclusiv afirmația că Dumnezeu a rostit personal Cele Zece Porunci pe Muntele Sinai. „Atunci Dumnezeu a rostit toate aceste cuvinte, și a zis” (Exod 20:1). Teologia liberală susține că Decalogul este o compilație de legi adunate din literatura antică a Orientului Apropiat, ca de exemplu Codul lui Hamurapi, etc.⁴⁵

Reinterpretarea contextului istoric al scrierii Decalogului, de către teologii liberali, rămâne o simplă ipoteză, fără argumente istorice sau arheologice. Există tendința de a respinge pretențiile textului care susține că este revelația lui Dumnezeu pentru om. În schimb, observăm că *un motiv fundamental în contestarea istoricității afirmațiilor textului biblic este intenția de a respinge moralitatea impusă poporului lui Dumnezeu de către Scriptură.*

Însă pe tot parcursul Bibliei, se subliniază că relația dintre om și divinitate este condiționată moral. În Apocalipsa 19:7-8 citim că cei credincioși reprezentați de Mireasa Mirelui sunt îmbrăcați simbolic în haine de în curat care reprezintă faptele bune. „Să ne bucurăm, să ne veselim, și să-i dăm slavă! Căci a venit nunta Mielului; soția Lui s'a pregătit, și i s'a dat să

45 Stanley A. Cook, *The Laws of Moses and the Code of Hammurabi*, Cossimo Classics, 2010, pp. 1-20.

se îmbracă cu în supțire, strălucitor, și curat.” - (În subțire sînt faptele neprihănite ale sfinților.)”

Un motiv invocat de teologii liberali împotriva moralității impuse de Scriptură, vizează măsurile luate, mai ales de comunitatea de credință din Vechiul Testament în anumite situații limită, care contrazice morala societății umane din zilele noastre. Însă acest raționament este greșit. Este incorect să aplicăm principiile morale din prezent, unei comunități umane de credință din trecut.

De exemplu, Ezra este condamnat că a separat familiile mixte din Israel, despărțind soțiile care aparțineau altor popoare de soții lor evrei (Ezra 9-10). Această măsură radicală, condamnată de societate în prezent, trebuie privită ca un caz special din istoria poporului lui Dumnezeu din Vechiul Testament.

Deși pare a fi condamnată, totuși textul biblic apreciază ca pozitivă măsura luată de Ezra și liderii din vremea respectivă. Una din regulile principale de interpretare a textului biblic este acceptarea pretențiilor afirmațiilor la adevăr. În interpretarea tradițională este inadmisibil să contestăm moralitatea impusă de text! Interpretarea tradițională va accepta perspectiva textului biblic referitoare la evenimente, personaje, acțiuni care sunt apreciate ca pozitive sau negative de textul biblic.

Interpretarea liberală face greșeala interpretării textelor vechi în lumina unor paradigme ulterioare de interpretare. Acesta este un anacronism. În hermeneutica biblică, deși interpretul susține forma finală a moralei impuse de textul biblic, persoanele sau evenimentele biblice din perioadele istorice anterioare nu se evaluează după paradigma interpretativă impusă ulterior poporului lui Dumnezeu. Este inadmisibil să judecăm personaje din Vechiul Legământ după principiile morale ale Noului Legământ. Să amintim ca exemplu, faptul că în Vechiul Testament poligamia era tolerată. Avraam, Iacov, Moise, David, etc., au avut mai multe neveste. Însă comportamentul lor trebuie judecat în funcție de morala acceptată în perioada în care ei au trăit. Nu logic să judecăm personajele dintr-o altă perioadă din trecut după regulile morale prezente.

În această eroare cad interpreții liberali care condamnă misiunea lui Ioan Botezătorul, deși textul biblic îl prezintă pe Ioan ca un personaj pozitiv, care împlinește voia și planul lui Dumnezeu din Scriptură (Maleahi 4:5-6, cf., Matei 14:1-12; 11:1-10). Teologii liberali afirmă că dacă Ioan Botezătorul nu ar fi fost așa de dur cu regele Irod, nu ar fi fost întemnițat și

nici nu i s-ar fi clătinat credința. Datorită discursului său dur, Ioan a ajuns în închisoare, îndoindu-se chiar de identitatea lui Hristos. Trebuie să evităm eroarea de a-i judeca pe cei din trecut după regulile prezente. Fiecare generație a fost chemată să respecte principiile din vremea ei.

Dumnezeu privește la răspunsul omului ținând cont de contextul istoric, social, politic și religios în care acesta a trăit. Vom exemplifica acest lucru. În cazul lui Noe Domnul i-a cerut să construiască o corabie (Gen 6:7). Lui Avraam Domnul i-a cerut să iasă din țara lui și apoi să îl jertfească pe fiul sau Isaac (Gen 12:1-7, Gen 22). Curva Rahav a fost apreciată că a ascuns iscoadele trimise să inspecteze Canaanul (Iosua 2). Nu a fost apreciată pentru că a mințit autoritățile, când a ascuns iscoadele. Răspunsul fiecărui individ și a fiecărei comunități umane la mesajul revelat al lui Yahweh era evaluat în funcție de paradigma interpretativă care era în funcțiune în vremea respectivă.

Concluzie

În lucrarea noastră am vorbit despre perspectiva biblică referitoare la relația dintre libertatea umană și drepturile omului. Am arătat că pentru a-și înțelege corect drepturile, omul trebuie să țină cont de limitele libertății. Necunoașterea limitelor libertății poate conduce la lezarea drepturilor personale sau ale unei comunități umane.⁴⁶

Am înțeles că rațiunea este mecanismul care ne ajută să evaluăm atât libertatea umană cât și drepturile omului. Dar rațiunea are limitele ei, pe care trebuie să le cunoaștem, pentru a nu ajunge la concluzii greșite.

Am analizat relația dintre libertatea umană și drepturile omului din perspectivă biblică. Am văzut că raționamentul uman trebuie să țină cont de dimensiunea transcendentală a existenței umane. Biblia vorbește de o lume spirituală nevăzută, despre care spune că a comunicat cu omul. Mesajul comunicat de lumea spirituală este numit: *Revelație*. Am arătat că atunci când rațiunea umană ignoră mesajul revelat, va ajunge la concluzii greșite în legătură cu drepturile omului și limitele libertății umane.

Ignorarea limitor libertății crează disfuncțiuni. Am susținut că rațiunea și revelația sunt domenii complementare ale existenței umane. Este nevoie să luăm în considerare cunoașterea rezultată în urma reflecției rați-

46 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitate-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215.

onale bazată de cele cinci simțuri, pe care trebuie să o completăm cu informația oferită de revelație.

Cele două perspective față de Scriptură: ca revelație sau ca religie îi împart pe teologi. Primul teolog care a susținut că informațiile conținute în textul biblic au de a face cu domeniul religiei nu al revelației a fost Sigmund Jacob Baugarten. Din punctul lui de vedere autorii Scripturii au înregistrat manifestarea umană la revelația divină (*religio*), susținând că revelația divină este actul care se petrece independent de Biblie. Opțiunea interpreților pentru una din presupuzițiile de mai sus va avea efecte serioase asupra modului de înțelegere a autorității Bibliei.

Am luat în calcul și originile raționamentului logic, observând că de-a lungul istoriei Creștinismului putem vorbi despre două mari metode de cunoaștere a lumii spirituale: *metoda apofatică* – folosită în Răsărit și *metoda catafatică* întâlnită în Occident. Am vorbit și despre interpretarea Scripturii - *Hermeneutica specială*. Am înțeles că putem face o clasificare generală interpreților: *teologii conservatori* – tradiționali, care au activat mai bine de 3500 de ani de la primele scrieri ale Vechiului Testament (1500 de ani î.Hr., și 1500 de ani d.Hr.), până la începutul perioadei Iluministe (secolul XVII), și *teologii liberali* – după Iluminism și până în prezent.

Am observat că în Scolasticism au existat două școli mari de interpretare: *Școala Realistă* și *Școala Nominalistă*. Școala nominalistă a pus ulterior bazele la ceea ce noi numim teologia liberală. Printre reprezentanții școlii nominaliste îi putem aminti pe William Ockham și Duns Scotus. În secolul al XVII-lea, unitatea în creștinismul occidental a continuat să se deterioreze, apărând conflicte militare între Catolici și Protestanți. Între 1618-1648 a avut loc *Războiul de 30 de ani*, care a ridicat serioase semne de întrebare în legătură cu autenticitatea creștinismului și a Bibliei.

În această perioadă a trăit Baruch Spinoza care putem spune că a pus bazele interpretării liberale. Filosofia lui Spinoza ignoră pretențiile Scripturii la istoricitate, înlocuindu-le cu presupuzițiile sale subiective. Într-o anumită măsură filosofia lui Spinoza este puternic influențată de Panteism, care susține că Dumnezeu este în toată creația.

Apoi am făcut referire la Blaise Pascal care susține că Biblia este revelație divină. Pascal folosește două exemple din știință pentru a încerca să dovedească autenticitatea Scripturii creștine. Ideile sale se regăsesc în cartea sa de apologie creștină, scrisă între 1657-1658. Aici include meditațiile sale despre miracole, aducând mai multe dovezi în sprijinul autenticității

creștinismului. Pascal face referire la metodele pe care le folosește cercetarea în domeniul științei în momentul în care simțurile nu au acces.

El face referire la metoda predicției folosită în Fizică și metoda ordinelor folosită în Matematică. În acest fel Pascal contestă principiul sugerat de Spinoza, că: *Dacă un fapt nu poate fi verificat, el trebuie contestat*. Din perspectiva lui și a interpreților liberali, faptele care nu pot fi verificate nu sunt adevărate. Pascal face analogia dintre lumea vizibilă și lumea spirituală și ordinele din matematică. Există nevoie de funcții diferite pentru a descrie figuri geometrice diferite. La fel și cu referire la lumea spirituală. Avem nevoie de instrumente diferite care să ne ajute să accesăm această lume.

Pascal ne conștientizează de faptul că *și sentimentele trebuie luate în considerare* atunci când raționăm. Un sentiment puternic produs în orice om este moartea. Omul se naște cu o condamnare la moarte în buzunar! Omul este determinat să ia anumite decizii cu privire la ce va crede despre ce se întâmplă după moarte.

Am înțeles să putem debloca limitele rațiunii luând în calcul teorema incompletitudinii formulată de Kurt Friedrich Godel (1906-1978), considerat cel mai mare logician de la Aristotel încoace. De asemenea, în antichitate, Platon folosește modelul celei de-a doua navigări, care ne ajută să ne raportăm la revelație. Au fost aduse ca argumente constantele universului care indică existența unui Creator. Am amintit constanta lui Plank și constantele reglajului fin.

Am arătat că putem testa afirmațiile Scripturii care pretind a fi adevărate și istorice. Am înțeles că Scriptura explică fără rest contradicțiile specifice naturii umane. Pacatul este considerat cauza derapajelor minții. Biblia explică în mod desăvârșit cauza care a dus omul în starea mizerabilă (Romani 1:21-28)

Biblia pretinde a fi Cuvântul revelat al lui Dumnezeu, confirmat de istorie și normativ pentru comportamentul uman. În Deuteronom Moise îl avertizează pe Israel să nu modifice mesajul primit de el din partea lui Dumnezeu. Hristos susține autoritatea cărților lui Moise și a Vechiului Testament. La fel și ceilalți scriitori ai Noului Testament: Pavel, Petru, etc.

Am scos în evidență o serie de factori care afectează înțelegerea Scripturii ca revelație. Am amintit ignorarea sensului textului biblic în hermeneutica deconstructivistă, sistem propus de Jacques Derrida. Vreme de aproximativ 3000 de ani, interpreții Scripturii au acceptat ca istorice afirmațiile făcute de textul biblic, că sensul textului sacru este dat de au-

torul care l-a scris. Dar începând cu perioada Iluministă, a fost contestată și reinterpretată istoricitatea textului sacru. Filosofia deconstructivistă propune demolarea valorilor culturii clasice grecești și creștine care puneau accentul pe textul scris. Derrida susținea că după Socrate se denaturează comunicarea, în sensul că scrisul a format o serie de absolute care au afectat fluiditatea comunicării verbale dintre oameni.

Au fost semnalate neajunsuri cu privire la propunerea liberalilor de reinterpretare a sensului textului sacru. Deconstructivismul propune retragerea din doctrină, formulând afirmații pe care ulterior le neagă. Este o retragere în neant. Deși recunoaștem avantajele abordării sceptice, când este vorba despre unele dogme bisericești nejustificate. Totuși îndoiala cercetătorilor cu referire la pretențiile textului sacru la istoricitate, este nejustificată.

Am susținut acest lucru menționând doi teologi: Richard Elliot – cu Ipoteza Documentară și N.T. Wright care reinterpretează experiența lui Pavel referitoare la arătarea lui Hristos pe Drumul Damascului.

În final, am susținut că unul din motivele principale pentru care teologii liberali ignoră pretențiile textului la istoricitate și la autoritate, este morala impusă de textul sacru. Se ignoră faptul că Dumnezeu Însuși a dat primilor oameni în Eden porunca morală din Genesa 2:16-17 și ulterior Decalogul (Exod 20). Dar explicațiile celor care au în spate acest interes sunt subiective.

Bibliografie :

Surse primare:

- * *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, traducerea Dumitru Cornilescu, revizuită ortografic, Societatea Biblică din România, Ediția a II-a, 2009.

Surse secundare:

- * ARMSTRONG, D. M., *Nominalism and Realism: Volume 1: Universals and Scientific Realism*, Cambridge, Cambridge University Press, 1978.
- * BARTH, Karl, *Church Dogmatics - Volume 2 - The Doctrine of God Part 1- The Knowledge of God*, Edinburgh, T&T Clark, 2000 (1957).
- * BRUKER, I., S. Kats (Eds.), „Spinoza – 250 de ani de la naștere”, *Revista de Filosofie*, vol XII, seria nouă, București, Editura Societății Române de Filosofie, 1930.

- ✦ CALCAN, Dragoș, „Deconstructivismul, curentul identificat cu Derri-da”, în *Espresso Filosofic*, <https://espresso filosofic.ro>. Accesat 9 septembrie 2024.
- ✦ CONFERINȚA PRAGA „Bible, mission and context in Central and Eastern Europe” – March 3-4, 2023, Prague, în *Conference Archive*, <https://ceeams.org>. Accesat 24 septembrie 2024.
- ✦ „CONSTANTE, REGLAJ FIN și principiu antropic,” potrivit lui Martin Rees, reglarea fina a universului, în *Curiozități Stiința*, <https://www.curiozitatistiinta.ro>. Fizica. Accesat 7 septembrie 2024.
- ✦ COOK, Stanley A., *The Laws of Moses and the Code of Hammurabi*, Cos-simo Classics, 2010.
- ✦ ELLIOT, Richard, *Who Wrote the Bible?*, New York, Harper & Row, 1987.
- ✦ FILIPOVICI, Anca, Attila Gido, *Trecutul prezent: Evreii din România: istorie, memorie, reprezentare*, Cluj-Napoca, Colecția Minorități, Editura ISPMN, 2018.
- ✦ FREI, Hans W., *The Eclipse of Biblical Narrative: A Study in Eighteenth and Nineteenth Century Hermeneutics*, Yale University Press, 1974.
- ✦ GIBBON, Vico, în “Lecture 10: The Vision of Human Progress: Vico, Gibbon and ...” in www.historyguide.org › intellect. Accesat 27 August 2022.
- ✦ GÖDEL, Kurt, - Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://www.plato.stanford.edu>, first published Tue Feb 13, 2007; substantive revision Fri Dec 11, 2015, Accesat 6 septembrie 2024.
- ✦ HAMANN, Johann Georg, *Hamann: Writings on Philosophy and Language*, Cambridge University Press, 2007. “Johann Georg Hamann - German philosopher,” în By The Editors of *Encyclopaedia Britannica*” - Last Updated: Edit History, 23 august 2022, in <https://www.britannica.com>›. Accesat 21 Septembrie 2022.
- ✦ IGNA, Viorel, „Doctrina nescrisă a lui Platon (I) – (Teoria principiilor prime și supreme)” în *Tribuna Magazine I*, <http://www.tribuna-magazine.com>. Accesat 6 septembrie 2024.
- ✦ GRACIA, Jorge J. E., ed., *Individuation in Scholasticism: The Later Middle Ages and the Counter Reformation 1150-1650*, New York, State University of New York Press, 1994.
- ✦ HIRSCH, Emanuel, *Geschichte der neuern evangelischen Theologie*, vol. 2, Gutersloh, C. Bertelsmann, 1951.

- ✦ NICOLAE, Andreea, „Imperativul Categoriei și Mass-Media,” în <https://academia.edu>. Accesat 24 septembrie 2024.
- ✦ ORCIBAL, Jean, Lucien Jerphagnon, „Blaise Pascal Biography, Facts and Inventions - French philosopher and scientist,” Fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica, Last Updated 15 august 2024, în <https://www.britannica.com>. Accesat 5 septembrie 2024.
- ✦ OSBORNE Jr, Thomas M., *Human Action in Thomas Aquinas, John Duns Scotus, and William of Ockham*, Washington, Catholic University of America Press, 2014.
- ✦ PATAPIEVICI, H.R., *Conferința Edictum Dei*, Cluj (III). Textul conferinței „Despre dovezile existenței lui Dumnezeu,” 30 oct. 2013, în <https://www.surpriza.info>, Accesat 24 septembrie 2024.
- ✦ „PRINCIPIUL ANTROPIC și Universul fin reglat,” în *Știința Online. Articole și știri din știință, tehnologie, cultură*, <https://www.stiintaonline.ro>. Accesat 21 septembrie 2024.
- ✦ REGLAJUL FIN al Universului - Știința și credința sunt, în <http://despt.ro> – reglajul fin al universului. 11 iul. 2023 — Reglajul fin al Universului, Accesat 7 septembrie 2024.
- ✦ „REVOLUȚIA INTELECTUALĂ. Apariția Iluminismului, în *Historia*,” <https://historia.ro>. Accesat 9 septembrie 2024.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- ✦ SAILHAMER, John, *Introduction to Old Testament Theology: A canonical Approach*, Grand Rapids, Zondervan, 1995, pp. 11-12.
- ✦ SCHAEFFER, Francis, *Trilogia*, Oradea, Casa Cărții, 1992.
- ✦ SCRUTON, Roger, „Deconstrucția, lucrarea diavolului (1)” , În *Linie Dreaptă – ILD*, 22 sept. 2012, în <https://liniedreapta.net>, preluat din – „Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți,” Ed. Humanitas, București, 2011 pp. 171-179. Accesat 9 septembrie 2024.
- ✦ SINGER, Peter, *Animal Liberation*, Pimlico, 1995. Zeynep Direk, Leonard Lawlor, *Jacques Derrida*, Psychology Press, 2002.
- ✦ SPINOZA, BARUCH, *Stanford*, First published Fri Jun 29, 2001; substantive revision Thu Apr 16, 2020, <https://plato.stanford.edu/entries/spinoza/>, Accesat 3 septembrie 2024.

- ♦ STEWART, Jacqui, "Does Pannenberg's View of Culture and Social Theory Have Ethical Implications?," din *Studies in Christian Ethics: Articles and Book Reviews*, vol. 13, 2 Edinburgh, T & T Clark, 2000.
- ♦ VASILIU, Florin, „De la Universul Antropic la Proiectul Inteligent... sau la Multivers ?”, Radio România Cultural, 01 Februarie 2024. Accesat 7 septembrie 2024.
- ♦ WRIGHT, NT, & Tom Holland, „How St Paul changed the world,” *Unbelievable*, în www.youtube.com. Accesat 24 septembrie 2024.